

VAASAN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta

Nykysuomen ja kääntämisen laitos

Mikael Tast

Henning Mankellin Villospår-romaanin ja sen suomennoksen vertailua

Pragmaattista ja semanttista analyysiä

Nykysuomen (modern finska) pro gradu -tutkielma

Vaasa 2007

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3	
1 JOHDANTO	5	
1.1 Määritelmiä		
1.1.1 Tekstilaji määritelmänä		6
1.1.2 Tutkimuskohde ja tavoitteet		7
1.2 Aineisto	9	
1.2.1 Rikosromaani <i>väärillä jäljillä</i>	10	
1.2.2 Kirjailija Henning Mankell		10
1.2.3 Kääntäjä Laura Jänisniemi		11
1.3 Menetelmä		11
1.4 Hypoteesit		12
2 KAUNOKIRJALLISUUDEN KÄÄNTÄMISESTÄ		
2.1. Kirsi Ylimartimon pro gradu -tutkielma	16	
2.1.1 Kirjailijan tavoitteet ja päämäärät	17	
2.1.2 Pragmatiikka ja tyyli		18
2.2 Semantiikan merkitys	23	
3 AINEISTON ANALYYSIÄ	25	
3.1 Voimasanat ja niiden kääntäminen	25	
3.2 Suora käänös		27
3.3 Tyylin kääntäminen		29
3.3.1 Yleispuhekieli		35
3.3.2 Kysymyslauseet ja niiden kääntäminen		41
3.3.3 Dialogi		42
3.4 Miesten ja naisten puheenvuorojen kääntäminen	48	
3.5 Affektiiviset piirteet puheenvuoroissa	51	
4 LOPPUPÄÄTELMÄT		61
LÄHTEET		64

VAASAN YLIOPISTO**Humanistinen tiedekunta**

Laitos:	Nykysuomen ja kääntämisen laitos
Tekijä:	Mikael Tast
Pro gradu –tutkielma:	Henning Mankellin <i>Villospår</i> -romaanin ja sen suomenoksen vertailua - Pragmaattista ja semanttista analyysiä
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Oppiaine:	Nykysuomi (modern finska)
Valmistumisvuosi:	2007
Työn ohjaaja:	Birgitta Romppanen

TIIVISTELMÄ:

Jag har analyserat Henning Mankells kriminalroman *Villospår* och framför allt dess finska översättning *Väärillä jäljillä*. Mitt mål med den här pro gradu-avhandlingen har varit att undersöka hur väl översättaren har lyckats behålla den semantiska och pragmatiska stilen i sin finska översättning. Tilläggas kan att jag har tittat närmare på en del dialoger för att se om det förekommer skillnader i mäns och kvinnors språk, men jag har även försökt hitta kontraster i källspråkets respektive målspråkets frågesatser. En ytterst intressant aspekt har varit att forska i hur väl översättaren har lyckats överföra en del språkliga särdrag från den svenska romanen till den finska översättningen. Jag åskådliggör mina undersökningar med hjälp av exempel ur de ovannämnda verken.

Man kan säga att jag kvalitativt har undersökt det språkliga innehållet i Henning Mankells roman samt dess finskspråkiga översättning. Dessutom har jag har fäst speciell uppmärksamhet vid sådana lösningar där översättaren har valt att utelämna vissa ord i den finska översättningen, samt vilken inverkan detta har med tanke på den läs-upplevelse som en finskspråkig läsare får av översättningen. Jag har även intresserat mig för att undersöka om översättaren har använt sig av kraftuttryck i romanen. Några kraftuttryck eller direkta svordomar har jag däremot inte hittat, vilket kan bero på att Henning Mankell sällan använder den typen av ord eller uttryck i sina romaner.

I min avhandling har jag kommit fram till att den semantiska och pragmatiska stil som präglar Henning Mankells roman har till stor utsträckning överförts i oförändrad form till den finska översättningen. Det samma gäller också stilen i frågesatserna. De skillnader som förekommer i mäns och kvinnors språk i Mankells svenskspråkiga original-roman, återfinns även i romanens översättning i tämligen oförändrad form, fränsett sådana skillnader på ordnivå som uppstått på grund av lexikala olikheter i fråga om uttrycks sätt i det finska respektive det svenska språket.

AVAINSANAT: pragmatiikka, semantiikka, kysymyslause, dialogi

1 JOHDANTO

Kääntäjän on hallittava sekä lähtö- että kohdekieliä erinomaisen hyvin. Tämän lisäksi kääntäjällä on myös oltava erinomainen tyylitaju, sillä hänen on tunnettava sekä lähtö- että kohdekielen kulttuurilliset vaikutteet, kuten esimerkiksi erikoissanasto. Tämä kaik-ki osoittaa sen, miten pitkä ja ehkä myös vaikea prosessi kääntäminen itse asiassa on. Käännösprosessissa kaikki nämä yllä mainitsemani osaalueet vaikuttavat kaikki omalta osaltaan lopputulokseen, valmiiseen käännökseen. Käännösvertailu on aihe, joka on mi-nulle entuudestaan tuttu aihepiiri, koska olen aiemmin käsitellyt tätä aihetta ruotsin ja suomen kielen proseminaaritöissäni.

Tämän lisäksi minä olen murrosiästä asti ollut kiinnostunut rikosromaaneista, ja tämä kiinnostus on lisääntynyt vuosi vuodelta. Myös tämä seikka oli omalta osaltaan myötä-vaikuttamassa siihen, että valitsin tämän aiheen tutkielmaani.

1.1 Määritelmiä

Tutkielmassani tulen tarkoittaessani Mankellin alkuperäisteosta käyttämään lyhennettä Mankell ja suomennokseen viitatessani lyhennettä Suo. Tällä tavoin lukijan on helppo tietää, mitä minä kulloinkin tarkoitan. Termillä *kirjallisuus* tarkoitetaan Bonnerin *Media*-tietosanakirjan mukaan sanomaa, jota julkaistaan kirjallisessa muodossa (Bonnier 1983: 50, osa 8). Tämän määritelmän mukaan voidaan siis katsoa, että käsitteellä kirjallisuus tarkoitetaan kaikenlaista aineistoa, jota julkaistaan luettavaksi kirjallisessa tai suulli-ssa muodossa.

Historiantutkijoiden mukaan kirjallisuutta, eli toisin sanoen varsinaista kirjoitettua sanomaa sanan varsinaisessa merkityksessä, on ollut olemassa vain runsaan 5 000 vuo-den ajan (Bonnier 1983: 50 osa 8). Vanhimmat esiintymät ja löydökset kirjallisuudesta on tutkijoiden mukaan löydetty Intiasta ja Kiinasta. Länsimaisen kirjallisuuden juuret löytyvät Kreikasta (Bonnier 1983: 50 osa 8). Euroopan kirjallisuuden

juuret löytyvät antiikin kreikkalaisista runoista (Bonnier 1983: 50). Tämä kirjallisuustermin määrittely on mielestäni tarpeen, jotta lukija saisi hyvän käsityksen siitä kuinka laaja ja kattava termi kirjallisuus oikeastaan on ja mitä kaikkea termillä *kirjallisuus* oikeastaan voidaan tarkoittaa.

Käsitteellä *rikosromaan*i tarkoitetaan rikosaiheista romaania, rikosta ja sen selvittelyä käsittelevää teosta (*suomen kielen perussanakirja* 1996: 650 osa 2). Tällä termillä tulen viittaamaan Mankellin alkuperäisteokseen *Villospår*, jota käytän aineistolähteenäni pro- gradu -tutkielmassani. Termillä *affektiivisuusaste* tarkoitan sitä tunnepitoisuutta, jota voi esiintyä vuoropuheluissa. Termillä *kioskikirjallisuus* tarkoitan kevyttä viihdekirjallisuutta, jota pääasiassa luetaan ajanvietteenä (*Kielitoimiston sanakirja* 2005). Haluan määrittellä nämä yllämainitut käsitteet jo tässä vaiheessa, koska tulen käyttämään rikoskirjallisuuteen kuuluvaa Henning Mankellin kirjoittamaa rikosromaanin *Villospår* sekä tämän romaanin suomenosta *Väärillä jäljillä* lähdeaineistonani tutkielmassani. Termiä *kioskikirjallisuus* tulen jatkossa käyttämään analysotaessani rikosromaanien käännösprosessia. Termillä *Kätkeyty esitys* tarkoitetaan, että esimerkiksi romaanissa esiintyvä roolihaamo puhuu toisesta roolihamosta.

1.1.1 Tekstilaji määritelmänä

Termiä *tekstilaji* tulen käyttämään, kun tutkielmassani ryhdyn käsittelemään tutkimus-aineistostani löytyviä erilaisia teksti- ja tyylilajeja. Erilaisista tekstilajeista on jo monien vuosien ajan yritetty tehdä monenlaisia määrittelyyrityksiä. *Genren*, tyylilajin voi määrittellä esimerkiksi sanomalla, että genre on ”geneerinen tilanne ja rekisteri” (Saukkonen 1981: 142).

Genren voi myös määrittellä sanomalla, että genre on kulttuurikonteksti ja että *rekisteri* puolestaan on tilannekonteksti. Tekstilajin voidaan myös katsoa olevan ”kompleksisten kielellisten toimintojen konventionaalinen malli”. Tätä mallia voidaan kuvata erilaisten tunnusmerkkien avulla. Yksiselitteistä, helposti ymmärrettävää kokonaiskuvaa eri-kaltaisista tekstilajin, genren määrittelyyrityksistä on hyvin vaikea luoda. Näin muun muassa siksi, että käsitteet ”tekstityyppi” ja ”diskurssityyppi” omalta osaltaan vaikuttavat siihen, että eri termien niin sanottu sekakäyttö on lisääntynyt. Täten, myös se mitä näillä termeillä oikeastaan tarkoitetaan, on hyvin usein jäänyt varsin epä-selväksi, koska joskus näillä käsitteillä on tarkoitettu yhtä ja samaa asiaa, ja joskus eri asioita (Saukkonen 1983: 142, 144).

Yleensä käsitteellä *tekstilaji* tarkoitetaan genreä, eli toisin sanoen sitä kirjallisuuden lajia, johon kyseinen teksti kuuluu, kuten esimerkiksi rikoskertomuksia. Näiden edellä mainittujen käsitteiden lisäksi esiintyy myös muita termejä, kuten esimerkiksi *diskurssi-tyyppi* (Saukkonen 1983: 144.) Tässä yhteydessä on vielä kerran syytä pitää mielessä se, että erilaisten käsitteiden runsaasta esiintymisestä johtuen, jää usein hyvin epäselväksi myös se, mitä tietyllä termillä oikeastaan tarkoitetaan.

Esimerkkinä yllämainitusta erilaisten käsitteiden niin sanotusta sekakäytöstä voidaan muun muassa mainita, että termillä *funktionaalinen stilistiikka* tarkoitetaan jotain tiettyä, rakenteellista ominaisuutta, kuten esimerkiksi kertovaa, kuvailevaa tai perustelevaa ominaisuutta tekstissä. Termillä voidaan myös toisin sanoen ilmaista genren ns. ”kielel-listä realisaatiota” (Saukkonen 1983: 144).

Funktionaalisen tekstityypin on myös käsitetty tarkoittavan kaikkein ylintä kategoriaa, ja genreä tälle alisteisena. Tästä johtuen muun muassa romaani- ja novelligenrettä, pi-detään niin kutsutun kertovan tekstityypin alalajeina. Tämä oletus on väärä, sillä itse asiassa niin sanotut universaalit tekstirakennetyypit, kertoileva, kuvaileva sekä perus-televa, ovat eri tekstilajien ominaisuuksia (Saukkonen 1983: 144, 145).

1.1.2 Tutkimuskohde ja tavoitteet

Tutkielmassani aion erityisesti kiinnittää huomiota tyylin, semantiikan ja pragmatiikan osaalueisiin sekä näiden osa-alueiden eroihin, joita esiintyy ruotsinkielisen alkuperäis-teoksen sekä suomennoksen välillä. Aion myös tutkia kysymyslauseiden esiintymistä sekä, vuoropuheluissa esiintyvien eroavaisuuksien tutkimista, ja sitä, miten nämä mahdolliset erot on kyetty huomioimaan käännöksen yhteydessä.

Ensiksi aion kuitenkin keskittyä tyylin tarkasteluun Mankellin romaanin suomennoksessa, sekä vertailuun miten hyvin kääntäjä on onnistunut siirtämään ruotsin-kielisessä alkuperäisteoksessa esiintyneen tyylin suomennokseen. Tyyliä käsittelevässä osiossa tulen erityisesti kiinnittämään huomiota miesten ja naisten käyttämien kielel-listen ilmausten välisiin eroihin, sekä siihen, miten hyvin ja erityisesti, millä tavoin kääntäjä on onnistunut kääntämään nämä miesten ja naisten vuoropuheluissa piilevät erot.

Koska myös Kirsi Ylimartimo on omassa pro gradu -tutkielmassaan (2002), jonka aineistolähteenä toimi Lars Sundin kirjoittama romaani *Colorado Avenue*, tutkinut semantiikkaa, pragmatiikkaa, ja tyyliä, ja koska hänen pro gradu -tutkielmansa muo-dostaa osan lähteistäni, tulen myös vertailemaan omia tuloksiani Ylimartimon saamiin tuloksiin. Tutkielmani jäsentelyssä seuraan myös Ylimartimon pro gradu -tutkielmassa käyttämää jäsentelyä.

Tyylin osalta kiinnitän huomiota erityisesti yleispuhekieleen ja sen suomentamiseen, miesten ja naisten kielten kielellisiin eroihin sekä myös omana osa-alueenaan niin sa-nottuun ronskimpaan kieleen, jota rikosromaneissa on aina kautta aikojen esiintynyt, niin myös Henning Mankellin romaanissa *Villospår*. Termillä *ronskimpi kieli* tarkoitan arastelematonta kielenkäyttöä, kuten esimerkiksi voimasanoja (*Suomen kielen perus-sanakirja* osa 2 1996: 665).

Toivon, että voisin pro gradu -tutkielmassani selvittää, kuinka hyvin kääntäjä on onnistunut kääntämään ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa esiintyneet kysymyslauseet ja pragmaattiset erityispiirteet, suomen kielelle. Tästä syystä mielestäni on ensiarvoisen tärkeää, että pystyisin rajaamaan aiheeni niin, että siitä ei tulisi liian laaja. Tästä syystä päätin melko aikaisessa vaiheessa keskittyä erityisesti kysymyslauseiden ja niiden kään-nösten vertailtuun sekä myös miesten ja naisten puheenvuoroissa esiintyviin mahdollisiin affektiivisiin eroihin ja niiden käännöksiin.

Käytännössä tämä merkitsee sitä, että tulen pro gradu -tutkielmassani kiinnittämään huomiota siihen, miten hyvin kääntäjä on valmiissa suomennoksessa onnistunut säilyttämään ruotsinkielisessä aineistossa esiintyneen affektiivisuusasteen. Termillä *affektiivisuusaste* tarkoitetaan lauseen tai tekstin sisältämää tunnepitoista tyyliä (*Suomen kielen perussanakirja osa 4: 1996*)

Tämän lisäksi tulen tutkielmassani myös selvittämään, miten kääntäjä on menetellyt, kun hänen tehtävänä on ollut kääntää alkuperäisteoksessa esiintyviä alatyylisiä il-mauksia. Enimmäkseen aineistossani esiintyy haukkumanimiä, kuten seuraava lause esimerkissä 1 osoittaa (1) ”skurgumma” (Mankell 2002: 79) Suomennoksessa kääntäjä on käänöksessään käyttänyt sanaa (2) ”siivousmujia ” (suo Mankell 2001: 82) Tutkimuksessani tulen vertaamaan sitä, miten affektiivisuusaste on muuttunut, kun vertailukohteena ovat ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa esiintynyt affektiivinen sana, joka on melko voimakkaasti affektoitunut. Tätä tulen siis vertaamaan suomen-kielisessä käänöksessä käytettyyn sanaan ja sen affektiivisuusasteeseen.

Haluan tutkimukseni avulla selvittää, miten affektiivisuusaste on muuttunut suomen-noksessa. Tavoitteenani on tutkia sitä, miten hyvin kääntäjä on onnistunut säilyttämään Mankellin ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa esiintyneen tyylin pragmatiikan ja se-mantiikan

1.2 Aineisto

Aineistonani minulla on Henning Mankellin kirjoittama rikosromaani *Villospår* vuodelta 2002. Tutkimusaineistonani käytän 8. painosta Mankellin romaanista. Ensimmäinen painos romaanista ilmestyi vuonna 1995, Tutkimusaineistona käytän myös *Villospår*-romaanin suomennosta, joka on nimeltään *Väärillä jäljillä*. Aineistonani käyttämä käänös on 5. painos vuodelta 2001. Ensimmäinen painos suomennoksesta ilmestyi vuonna 1997. Suomennoksen on tehnyt Laura Jänisniemi. Alkuperäisteos käsittää 428 sivua, suomennos puolestaan käsittää yhteensä 448 sivua.

1.2.1 Rikosromaani *Väärillä jäljillä*

Rikosromaani *Villospår* (2002), *Väärillä jäljillä* (2001) kertoo Ruotsin Ystadissa asuvasta ja toimivasta rikoskomissaario Kurt Wallanderista, joka toimii päähenkilönä romaanissa. Romaanin tapahtumat lähtevät liikkeelle siitä, kun Afrikasta kotoisin oleva nuori nainen, oikeastaan tyttö, tekee itsemurhan sytyttämällä itsensä tuleen keskellä rypseltoa eräänä iltana kesäkuussa vuonna 1994. Nuori tyttö tekee itsemurhan aivan komissaario Wallanderin silmien edessä, jonka on kutsunut paikalle huolestunut vanhempi herra, joka kokee, että nuori nainen käyttäytyy jotenkin oudosti.

Vaikka tämä tapaus ensi alkuun vaikuttaakin olevan nuoren onnettoman naisen itsemurha, niin pian lukijalle kuin romaanin päähenkilölle, komissaario Kurt Wallanderille, käy ilmiselväksi se, että tässä tapauksessa on kyse jostain aivan muusta kuin pelkästään itsemurhasta, sillä lyhyen ajan sisällä tapahtuu Skånen seudulla joukko raa-koja teloituksenomaisesti tehtyjä murhia. Skånessa liikkuu henkisesti pahoinhäiriintynyt sarjamurhaaja, jonka Kurt Wallander saa tehtäväkseen vangita ja saattaa oikeuden eteen.

1.2.2 Kirjailija Henning Mankell

Henning Mankell on syntynyt Tukholmassa vuonna 1948, mutta nuoruudessaan Mankell asui myös Svegissä ja Boråsissa, (saatavana www.nordstets.se/forfattare.asp lainattu 5.11.2004). Nykyään Mankell asuu Mosambikissa. Paitsi, että Mankell on kirjailija, hän toimii myös ohjaajana ja draamatikkona. Kaiken kaikkiaan Mankell on kirjoittanut yhdeksän kirjaa kommissaario Kurt Wallanderista, joita on käännetty kaikkiaan 23:lle eri kielelle. Kesäkuussa vuonna 1999 Mankell julkaisi rikosromaanin *Pyramiden* (saatavana www.nordstedts.se/forfattare.asp:lainattu 5.11.2004). Pyramiden-romaanin muodosti viimeisen osan Mankellin kommissaario Wallander-sarjassa.

Mankell on myös julkaissut muun muassa nuorisokirjoja, joista hänet on nimetty August-palkinnon saajaksi vuonna 1996. Hän on myös saanut Nils Holgersson-palkinnon, joka myönnettiin hänelle vuonna 1990 (saatavana www.henningman-kell.se/utmarkelser/index.shtml. lainattu: 10.6.2006). Tämän lisäksi hän on julkaissut myös kaunokirjallisia romaaneja, joista hyvänä esimerkkinä voidaan mainita romaani *Comediá Infantil* (1996). Aineistolähteenäni toimiva rikosromaani *Villospår* palkittiin vuonna 1995 Svenska deckarakademin-palkinnolla.

1.2.3 Kääntäjä Laura Jänisniemi

Laura Jänisniemi on syntynyt Hyvinkäällä vuonna 1961. Hän on toiminut suomentajana vuodesta 1995 lähtien. Hän on Wallander-kirjojen lisäksi suomentanut muun muassa Sven Westerbergin romaaneja ja Leif GW Personin romaaneja. Hän on myös Wallander-kirjojen lisäksi suomentanut tietokirjoja Gummeruksen kustannus-osaakeyhtiölle (Lastenhoito- ja kasvatusta, sekä ravitsemusta ja liikuntaa).

käsitteleviä tieto-sanakirjoja). Ruotsin lisäksi Laura Jänisniemi on myös suomentanut englanninkielistä tietokirjallisuutta. (Laura Jänisniemen sähköposti-viesti 13.5.2005)

1.3 Menetelmä

Pro gradu -tutkielmani alussa tulen kertomaan hieman yleisesti kaunokirjallisuuden kääntämisestä sekä myös hieman pragmatiikan ja semantiikan tutkimuksesta. Koska pragmatiikka, semantiikka ja tyyli yhdessä muodostavat tärkeimmät osa-alueet tutkielmassani, aion kertoa näihin liittyvistä tutkimustuloksista. Aion pääasiassa käyttää kvali-tatiivista tutkimusmenetelmää tutkielmassani. Käännösvertailu on ollut teemana pro gradu -tutkielmissa aikaisemminkin, mutta minun tietääkseni rikosromaaneeja ei koskaan aiemmin ole tutkittu, muita romaaneja kylläkin, kuten esimerkiksi Colorado Avenueta Kirsi Ylimartimon pro gradu -tutkielmassa vuodelta 2002. Minä tulen omassa tutkielmassani vertaamaan omia tuloksiani, Ylimartimon tutkielmassa esitettyihin tuloksiin pragmatiikan ja semantiikan osalta.

Semantiikan osalta tulen tutkielmassani perehtymään erityisesti siihen, miten kääntäjä on menetellyt päätyessään tekemään joko lisäyksiä tai poisjättöjä alkuperäistekstiin verrattuna. Tulen myös tutkimaan sitä, miten nämä kääntäjän tekemät lisäykset tai pois-jätöt ovat vaikuttaneet valmiiseen suomennokseen. Tässä yhteydessä tulevat myös mahdolliset suomennoksen ja ruotsinkielisen alkuperäisteoksen väliset vivahdeerot ajankohtaiseksi, koska kääntäjän tekemien poisjätöjen tai lisäyksien takia myös alkuperäisteoksen ja suomennoksessa olevan tekstin välillä saattaa esiintyä vivahde-eroja. Vivahdeerot saattavat joskus olla hyvin pieniä, mutta kumminkin sellaisia, jotka saattavat myötävaikuttaa siihen, että lukija, joka lukee Mankellin romaanin suomennoksen, saattaa menettää osan lukuelämyksestä.

Syynä tähän voi olla, että kääntäjä on käännösprosessin aikana päätenyt sellaiseen ratkaisuun, jonka takia jotkin alkuperäisteoksessa esiintynyt merkitysvivahde on suomennoksessa jääneet pois ja tämän takia myös suomenkieliseltä lukijalta on jokin, ehkä hyvin oleellinenkin, merkitysvivahde saattanut jäädä kokematta. Tämänkaltaisia tapauksia ja virheitä tulee myös tältä osin käsiteltyä samalla kun käsitellään sitä, miten äärettömän tärkeää on, että kääntäjän työssään aina on tarkka ja huolellinen. Tältä osin myös kysymyslauseet tulevat omalta osaltaan toimimaan tutkimuskohteinani.

1.4 Hypoteesit

Hypoteesini on, että affektiiviset sanat ovat suurimmalta osaltaan säilyttäneet affektiivisuusasteensa myös suomennoksessa. Luultavasti kääntäjä hyvin usein sellaisessa tilanteessa, pyrkii säilyttämään

alkuperäisteoksessa esiintyneen affektiivisuus-asteen muuttumattomana myös käännöksessä. Varsinaisia kirosanoja aineistossani ei juuri esiinny, mutta sellaisia sanoja, jotka mainitsen esimerkeissä 3 ja 4:

- (3) ”skurgumma” (Mankell 2002: 79)
- (4) ”siivousmujja” (Mankell suo 2001: 82).

Yhdellä sanalla voi olla kaksi tai useampikin merkitys, toisin sanoen sanan varsinainen merkitys on niin sanotusti luettavissa rivien välistä. Oiva esimerkki tämänkaltaisista sanoista käy ilmi esimerkiksi esimerkissä 5 suomennoksessa, tämä kohta on käännetty näin:

- (5) ”Det var ett fint tal” (Mankell 2002: 27)
- (6) ”Se oli hieno puhe” (Mankell suo 2001: 28).

Esimerkeissä 5 ja 6 nähdään oiva esimerkki dialogista, jossa esiintyy selvää ironiaa. Näitä ilmauksia esiintyy erityisesti henkilöiden välisissä dialogeissa. Yllä olevasta esimerkistä voidaan selvästi nähdä, mitä puhuja oikeastaan tarkoittaa sananvalinnallaan. Hän haluaa oikeastaan ilmaista, joskin peitellysti, mielipiteensä siitä, että puhe, joka pidettiin ei oikeastaan ollut kovinkaan hyvä.

2 KAUNOKIRJALLISUUDEN KÄÄNTÄMISESTÄ

Mikael Reuterin (1998: 7) mukaan kääntämisen taito kuuluu niiden taitojen joukkoon, joita on melkein mahdotonta täysin hallita. Tästä huolimatta kääntämistä on harjoitettu ammattina jo antiikin ajoista saakka (Ingo 1991: 15). Kaunokirjallisuuden kääntämisen ja erityisesti niin sanotun kioskikirjallisuuden osalta tämä mahdottomuus osoittautuikin päinvastoin hyvin usein tehtäväksi, josta on mahdollista suoriutua kunnialla. Ingon (1991: 33) mukaan tämä saattaa ehkä osaltaan myös johtua siitä tosiasista, että kioski-kirjallisuuteen kuuluvan aineiston kääntäminen on usein helpompaa kuin asiatekstin kääntäminen

Kääntäjä, jonka tehtävänä on esimerkiksi kääntää aineistoni kaltainen rikosromaanin, ko-kee tehtävänsä ehkä hieman helpommaksi, koska hän jo heti alusta alkaen on tietoinen siitä, että rikosromaanin luetaan useimmiten ainoastaan, ajankuluksi esimerkiksi ju-nassa, linja-autossa tai lentokoneessa. Tämä johtaa Ingon (1991: 33) mukaan usein siihen, että kääntäjä tyytyy helpoimpiin ratkaisuihin, koska hän tietää että rikosromaanin sisältö unohtuu lukijalta melko nopeasti.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kääntäjä tahallaan valitsisi helpomman käännöksen, joka ei ehkä kaikilta osin ole ihan täydellinen. Mutta vaikkakin kioski-kirjallisuus ehkä saattaa vaikuttaa helpolta kääntää, tämä ei kuitenkaan saisi johtaa siihen, että käännöksestä tulee huono.

Käännettyssä romaanissa saattavat myös ympäristökuvaukset poiketa siitä tavasta, jolla ympäristö on kuvattu alkuperäisteoksessa. Tämä on eräs asia, joka mielestäni tekee rikosromaanin ja kirjallisuuden kääntämisestä yleensäkin niin kiinnostavan aiheen. Mitkä tekijät vaikuttavat kääntäjän ratkaisuun kääntääkö vai jättääkö hän alkuperäis-teoksessa esiintyneen paikannimen kääntämättä, miten hän ratkaisee tämän asian? Mikä vaikutus kääntäjän ratkaisulla on vierasta kieltä puhuvan lukijan lukuelämykseen, kun hän lukee tämän rikosromaanin käännöksen, vai vaikuttaako kääntäjän tekemä ratkaisu ollenkaan lukijan lukuelämykseen?

Tietysti erilaisilla kulttuurisidonnaisilla seikoilla on oma vaikutuksensa siihen, mitä varsinaiseen lukuelämykseen tulee, mutta kuten myös Ingo (1991: 33), toteaa niin vaikkapa alkuperäisteoksen tapahtumat ja valmiin käännöksen lukija tulisivatkin kahdesta erilaisesta kulttuurista, niin nämä eriävät kulttuuritaustat eivät kuitenkaan mitään luulta-vimmin vaikuta itse lukuelämykseen.

Ingo (1991: 68) ilmaisee tämän sanomalla, että itse juoni säilyy muuttumattomana, vaikka joitain eroja saattaakin esiintyä kerronnassa, eli siinä miten kirjan tapahtumat selitetään tai esitetään lukijalle. Murhaaja tai murha-ase pysyy kuitenkin samoina käännetyssäkin rikosromaanissa, mikä on myös lukijan lukuelämyksen kannalta ehkä kaikkein tärkein asia. Kääntäjä, joka saa käännettäväkseen rikosromaanin, tekee hyvin usein niin sanotun vapaamuotoisen käännöksen, jonka eräs tunnusmerkki Ingon mukaan on,

että käännös ei ole niin sanotusti sanasta sanaan-käännöstä, vaan käännös, jossa kääntäjä poikkeaa jonkin verran alkuperäistekstistä.

Tämänkaltainen kääntämistapa on varsin yleinen juuri niin sanotun kioskikirjallisuuden kääntämisessä. Tässä yhteydessä on toki myös syytä muistaa, että useimmat valmiit käännökset eivät oikeastaan ole alkuperäistekstin täydellinen käännös. Kuten jo aikaisemmin mainitsin, niin kääntäjä voi turvautua tähän ratkaisuun käännöksissään, jos hän tietää, että lukijat eivät ehkä aina ole edes tietoisia siitä, että he itse asiassa lukevat käännettyä kirjaa.

Jokaisella romaanin lukijalla on myös omat odotukset siitä, minkälainen hyvän rikos-romaanin tulisi olla, miten sen tulee olla jäsentynyt, sekä minkälaisista aineksista, eli toisin sanoen, miten hyvän rikosromaanin tai kaunokirjallisen teoksen pitäisi olla kirjoitettu. Omasta mielestäni hyvän rikosromaanin tulee pitää sisällään yhtenäisen ja selvän, juonen punaisen langan, jota lukijan on helppoa seurata. Tämän lisäksi kaikista tärkein seikka lukijan kannalta varmaan on, että hän lähestyessään kirjan loppua jo pystyy päättelemään kuka tai ketkä ovat murhan, tai Mankellin kirjassa murhien, takana.

Liljestrandin mukaan tekstin, tässä tapauksessa romaanin synnyn, voidaan sanoa koos-tuvan seuraavista osista lähettäjä (kirjoittaja), viesti tai kirjoitettu sanoma, media (kirja tai lehti – vastaanottaja). Teksti, on se sitten romaani tai muu kirjallisessa muodossa julkaistava teksti, syntyy aina kielellisestä tilanteesta, josta myös voidaan käyttää nimitystä ”kommunikaatiotilanne”. Jokaisella, joka joskus kirjoittaa tekstiä, jota tullaan jossain muodossa julkaisemaan lehdessä, kirjassa tai muussa vastaavanlaisessa mediassa, on Liljestrandin mukaan aina myös tiettyjä tarkoituksia. (Liljestrand 1993: 11).

Omasta mielestäni kirjoittajan tehtävänä on herättää tietynlaisia mielikuvia, tai kysymyksiä lukijan mielessä. Hän haluaa saada lukijan kiinnostumaan aiheesta tai kertomuksesta, jota hän tuo lukijan eteen kirjoitelmassaan. Kääntäjän tehtävänä on tällöin toimia eräänlaisena välittäjänä, jonka ansiosta kirjailijan tai kirjoittajan sanoma tai viesti voidaan välittää myös lukijoille, joilla on jokin muu kieli omana äidinkielenään kuin kirjailijan oma äidinkieli.

Kun puheaktin tutkimusmenetelmiä käytetään kielenkäännöksen alalla, niin silloin kuvaan astuu myös mukaan monia muita tekijöitä, joihin kääntäjän on otettava kantaa. Tämänkaltaisia tekijöitä ovat esimerkiksi kielten väliset yhtäläisyydet ja eroavaisuudet (Sajavaara et al 1980: 29).

2.1 Kirsi Ylimartimon pro gradu - tutkielma

Kirsi Ylimartimo kirjoitti vuonna 2002 pro gradu-tutkielman, jossa hän käsittelee Lars Sundin romaanin *Colorado-Avenuen* suomennosta. Ylimartimo on pro gradu -tutkielmassaan keskittynyt erityisesti

pragmatiikan, semantiikan sekä tyylin tarkasteluun. Yli-martimo on tutkielmassaan myös tarkastellut tyyliin ja sen vaikutusta käännöksessä eli miten hyvin kääntäjä on onnistunut kääntämään ruotsinkielisen alkuperäisteoksen niin, että käännös vastaa lähtötekstiä.

Tämä tarkoittaa osaltaan sitä, että Ylimartimo on vertaillut käännöstä ja alkuperäisteosta toisiinsa, ja joissakin tapauksissa hän on myös esittänyt omia parannusehdotuksia sellaisissa kohdissa, joissa se on hänen mielestään ollut paikallaan. Minä tulen myös omassa tutkielmassani kiinnittämään huomiota osittain samankaltaisiin piirteisiin ja kysy-myksiin kuin Ylimartimo on tehnyt omassa tutkielmassaan. Näitä osa-alueita ovat esi-merkiksi poisjätöt, lisäykset, sekä kollokaatiot. Tutkielmani tutkimusaineistona on rikosromani, kun taas Ylimartimo tutkii kaunokirjallista romaania ja sen suomennosta.

2.1.1 Kirjailijan tavoitteet ja päämäärät

Ne tavoitteet ja päämäärät, joita jokaisella kirjoittajalla on oman tekstinsä suhteen, syn-tyvät tai johtuvat usein niin sanotuista tekstin ulkoisista tekijöistä. Näihin tekijöihin kuuluvat aika ja paikka, jossa kirja syntyy, kielitilanne, normit, sekä muut kirjoittajaa ympäröivän yhteiskunnan yleisesti hyväksymät konventiot ja mallit, tekstin tarkoitus, sekä media, jossa teksti muodostetaan, tai jota varten teksti luodaan. Nämä muodostavat yhdessä kaikkein tärkeimmät tekijät, joilla kaikilla on oma vaikutuksena itse tekstiin (Liljestrand 1993: 12).

Toki on myös niin, että kirjailijalla itsellään on myös omia mielipiteitä tai ajatuksia, joita hän haluaa kirjan kautta välittää lukijoilleen ja tällöin nämä ajatukset tai mielipiteet saattavat omalta osaltaan myös toimia kirjailijan innoituksena. (Bassnet 1995: 97-98).

Oman tutkimusaineistoni osalta voidaan sanoa, että kirjailijaa ympäröivä yhteiskunta, aika ja paikka ovat ehkä kaikkein tärkeimmässä osassa. Teoksessa *Villospår* Henning Mankell kuvaa ruotsalaista nyky-yhteiskuntaa melko todenmukaisesti

Ruotsalaisen yhteiskunnan ilmiöiden tarkastelu on piirre joka toistuu Mankellin jokaisessa komisario Wallander-sarjaan kuuluvassa kirjassa. Mankell kuvaa jokaisessa kirjassaan nykypäivän ruotsalaista yhteiskuntaa sekä niitä epäkohtia, joita tämä yhteis-kunta pitää sisällään, kuten esimerkiksi alkoholismia, työttömyyttä ja ulkopuolisuutta. Komissaario Kurt Wallander, joka on päähenkilö kaikissa Wallander-sarjaan kuuluvissa kirjoissa, on mielestäni ehkä Mankellin ns. alter-ego. Luulen, että Mankell haluaa kirjoillaan näyttää lukijoilleen, miten ja minkälaiseksi ruotsalainen yhteiskunta on kehit-tynyt.

Vaikkakin Mankell-kirjojen tapahtumat suurimmilta osin on sijoitettu nykypäivän Ruot-siin, siitä huolimatta kirjojen tapahtumien tapahtumapaikkana voisi aivan yhtä hyvin olla esimerkiksi Suomi ja suomalaiset kaupungit, kuten esimerkiksi Helsinki tai Vaasa. Komissaario Kurt Wallander on

mietiskelijä. Hän aprikoi sitä, miten ruotsalaisesta idyllisestä yhteiskunnasta on saattanut kehittyä niin raaka ja väkivaltainen.

Myös tästä johtuen minusta henkilökohtaisesti tuntuu siltä, että Henning Mankell kirjjojensa avulla yrittää niin itselleen kun lukijoilleenkin selvittää sitä, miten ja erityisesti miksi ruotsalaisesta yhteiskunnasta on kehittynyt sellainen, kuin se on ja jollaisena se esitetään Mankellin Wallander-kirjoissa. Tässä yhteydessä on ehkä syytä myös huo-mauttaa, että Mankell on myös muissa kuin pelkästään Wallander-kirjoissaan käsitellyt ruotsalaisessa ja muissakin yhteisöissä piileviä epäkohtia. Näin ollen voidaan siis todeta, että yhteiskunnan kehityshistoria ja mahdolliset tulevaisuudennäkymät muo-dostavat yhtenäisen teeman kaikissa Henning Mankellin kirjoittamissa kirjoissa.

2.1.2 Pragmatiikka ja tyyli

Termillä pragmaattinen käännös, tarkoitetaan Ingon (1991: 55) mukaan, niin yksiselitteistä ja tehokasta käännöstä kun mahdollista. Eräs tärkeä tekijä pragmaattisen käännöksen käytön yhteydessä on tiedon tai informaation mahdollisimman tarkka kääntäminen. Vaikkakin pragmaattinen käännös ei välttämättä sovellu käytettäväksi rikosromaanin kääntämiseen, niin haluan siitä huolimatta mainita siitä tässä yhteydessä, koska kuten Ingokin huomauttaa, että pragmaattisen käännöksen pääpaino sijaitsee kumminkin semantiikan osa-alueella. Ja, koska sekä alkuperäisteoksen kirjailija ja usein myös kirjan suomentaja molemmat haluavat ilmaista asian lyhyesti ja ytimekkäästi, niin tämän takia pragmatiikka ja semantiikka muodostavat tärkeän osan, tai pikemminkin ehkä tekijän tässä yhteydessä.

Tekstin varsinaiseen syntyyn vaikuttavat monet seikat. Useimmat tekstit syntyvät myös toisistaan eroavissa kielellisissä tilanteissa. Näiden kielellisten tilanteiden syntymiseen vaikuttavat sellaiset osatekijät kuten esimerkiksi, kirjailijan käsitys tai ennako-oletus lukijasta. Tekstit syntyvät myös eri tasoilla, mistä johtuen, niistä myös tulee hieman eri-laisia verrattuna toisiinsa. Nämä pienet, joskus jopa hiuksenhienot, tekstien väliset erot ja variaatiot itse asiassa muodostavat niin sanotun ytimen siinä ominaisuudessa, jota kutsutaan tyyliksi (Liljestrand 1993: 12, 17).

Kun kääntäjällä on käännettäväänään esimerkiksi rikosromaanin, kuten esimerkiksi Henning Mankellin romaanin *Villospår*, jonka sisältämän tyylin ominaispiirteisiin muun muassa kuuluu käytetyn kielen rentous tyyliin.

(7) ”-Det går naturligtvis inte, sa han. Vem ska då vakta de arresteranter vi kanske har inne?” (Mankell: 2002: 28).

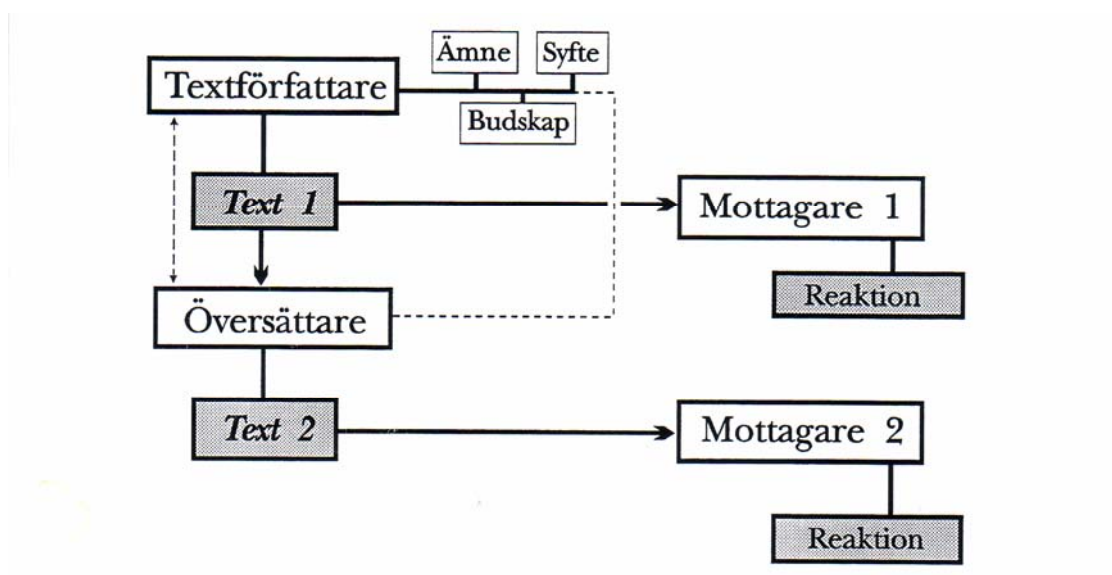
(8) ”Eihän sellainen vetele, hän sanoi – Kuka putkassa olijoita sitten vartioi?”(Mankell suo: 2001: 28).

Kun kääntäjä on tilanteessa, jossa hän voi tehdä melko vapaan käännöksen, hän hyvin usein tekee tietoisin valinnan seuraamatta orjallisesti alkuperäisteoksessa esiintyvää tekstiä. Toisin sanoen, hän saattaa turvautua poisjättöön ja lisäyksiin sekä myös, joissain tapauksissa, kääntäjä saattaa jättää pois kokonaisia kappaleita valmiissa käännöksessä. Nämä poikkeavuudet saavat selityksensä, kun muistetaan, että kyseessä on niin sanottu kioskirjallisuuteen kuuluva kirjallisuus.

Liljestrandin (1993: 22) mukaan teksti syntyy itse asiassa vasta siinä vaiheessa, kun lukija on lukenut sen ensimmäisen kerran. Tekstin lukija luo siis eräällä tavalla tekstin uudelleen. Reuterin (1998: 6) mukaan tekstin kirjoittaja haluaa useimmissa tapauksissa herättää tekstinsä avulla lukijassa tietynlaisen reaktion ja täten myös vaikuttamaa lukijan käsityksiin jossakin kysymyksessä tai asiassa.

Koska nykyajan tekstit hyvin usein on tarkoitettu useiden, ehkä jopa satojen eri ihmisten luettaviksi, niin kääntäjä, joka saa tämänkaltaisen tekstin käännettäväkseen, joutuu hyvin usein erittäin vaikeaan tilanteeseen. Tämä johtuu, kuten myös Reuter (1998: 7) huomauttaa, siitä, että käännösprosessi itse asiassa koostuu kolmesta erilaisesta osa-alueesta, nimittäin tekstianalyysistä, tekstin ja sen sisällön tulkitsemisesta sekä vii-meisenä osa-alueena kirjoittamisesta eli toisin sanoen varsinaisesta kääntämisestä.

Tämän lisäksi kääntäjän on myös aina pyrittävä valmiin käännöksensä avulla herättämään käännetyin tekstin lukijan mielessä samankaltainen reaktio, jonka alkuperäistekstin lukija mielessään kokee. Tätä ideaalitulannetta voidaan parhaiten selittää kuvion avulla (Reuter 1998: 6). Seuraavaksi esitän edellä mainitun kuvion:

Kuvio 1. Malli alkuperäistekstin sekä käännetyn tekstin sanoman ja sisällön välittymisestä tekstien lukijoille sekä näiden kokemat reaktiot (Reuter:1998: 6).

Niin sanotussa ideaalitalanteessa lukija, joka lukee valmiin vieraalle kielelle käännetyn tekstin, kokee samankaltaisen ahaa-elämyksen kuin lukija, jonka äidinkielellä alku-peräisteksti on kirjoitettu. Tässä yhteydessä on kuitenkin myös syytä muistaa, että se miten ja millä tavalla tietty lukija kokee tekstin sisällön ja sanoman riippuu muun muassa lukijan henkilökohtaisista ominaisuuksista (Liljestrand 1993: 23). Kirjoitetun ja puhutun kielen avulla ihmiset pystyvät kommunikoimaan keskenään, sillä kielen avulla ihminen pystyy ilmaisemaan itseänsä monin eri tavoin. Kirjoitettu teksti muodostaa tässä yhteydessä erittäin tärkeän tekijän ihmisten, kansojen, ja eri yhteisöjen kanssa-käymisessä. Ingon (1991: 22) mukaan voidaan myös hyvällä syyllä sanoa, että kääntäjä itse asiassa toimii eräänlaisena ”sillanrakentajana”, koska hänen tehtävänä on omalta osaltaan edesauttaa ja edistää eri ihmisten ja kulttuurien kanssakäymistä ja ymmärrystä.

Liljestrand (1993: 23) huomauttaa, että jokainen kirjoitettu teksti muodostaa eräänlaisen verkoston, joka koostuu tekstin sisällöstä, rakenteesta sekä varsinaisesta kirjoitetusta kielestä ja että jokainen lukija reagoi lukemaansa tekstiin ja sen sisältöön hieman eri tavalla. Tämä johtuu pääsääntöisesti siitä, että jokaisella lukijalla on hieman erilainen käsitelmä tekstin sanomasta verrattuna muihin lukijoihin, jotka myös ovat lukeneet saman tekstin. Sellaiset tekijät kuten esimerkiksi lukijan tausta, koulutus sekä muut tämänkaltaiset ominaisuudet saattavat vaikuttaa siihen, miten, millä tavoin ja ennen kaikkea, minkälaisena lukija kokee lukemansa tekstin sanoman. Myös eri kulttuurisidonnaiset ominaisuudet muodostavat merkittävän tekijän tässä yhteydessä.

Liljestrand (1993: 23) huomauttaa myös, että lukijan saattaa joskus olla melkoisen vaikeaa tietää, miten tekstin muoto ja sisältö oikeastaan eroavat toisistaan ja miten ne toimivat yhdessä. Tämänkaltaiset kysymykset muodostuvat erittäin tärkeiksi erityisesti sellaisissa tapauksissa, joissa kyseessä on käännetty teksti, kuten rikosromani tai muu vastaavanlainen käännöskirjallisuutta edustava esimerkki. Koska kääntäjän tehtävänä on välittää tai ainakin yrittää välittää tekstin sisäinen sanoma lukijalle. Tämä saattaa joskus muodostua varsin vaikeaksi tehtäväksi johtuen muun muassa siitä, että kaikilla lukijoilla on hieman erilainen käsitys siitä, mitä termeillä *teksti* ja *sisältö* oikeastaan tarkoitetaan.

Tämän lisäksi on muistettava, että lukijan kulttuuri ja hänen aikaisemmat kokemuksensa samankaltaisista teksteistä vaikuttavat yhdessä siihen, minkälaisen lukuelämyksen hän kulloinkin kokee (Liljestrand 1993: 24). Tästä voidaan siis tehdä se johtopäätös, että kääntäjän ei ehkä aina edes kannata yrittää saavuttaa ihanteellista päämäärää eli täysin samankaltaisen lukuelämyksen tuottamista niin lukijalle A kuin myös lukijalle B, joka lukee käännettyä versiota siitä romaanista, jota lukija A lukee.

Ainoana erona on se, että lukija B ei ehkä koe täysin samankaltaista lukuelämystä kuin lukija A johtuen pääosin siitä, että hänen oma kulttuuritaustansa eroaa ehkä suuresti A:n taustasta. Lukijan kulttuuritaustalla saattaa ole merkittäväkin vaikutus siihen, miten tai millä tavalla hän kokee lukemansa kirjan tai tekstin. Ingon (1991: 19) mukaan vieraalle kielelle käännetty teksti muodostaa hyvin harvoin täysin vastaavanlaisen tekstin alku-peräistekstin kanssa.

Tämä mahdottomuus johtuu muun muassa siitä, että hyvin harvoissa teksteissä vallitsee, jos sitä yleensäkin vallitsee, niin täydellinen 1:1-suhde, jonka ansiosta alkuperäis-tekstissä esiintyneet kielelliset erityisyydet ja ominaispiirteet voisi siirtää käännettyyn tekstiin muuttumattomassa, tai ainakin lähes muuttumattomassa muodossa.

Tämä kääntäjän alituinen ”tasapainoilu” johtaa väistämättä siihen lopputulokseen, että hän joutuu päättämään, mitä ja miten paljon alkuperäistekstin sisällöstä hän kulloinkin siirtää valmiiseen käännökseen. Tämän olen myös itse saanut kokea käännöstyön pa-rissa. Tämä valintaprosessi päättyy aina yhteen ja samaan lopputulokseen, nimittäin siihen, että jokin osa alkuperäisteoksen sisällöstä jää tuomatta valmiiseen käännökseen.

Ingo (2000: 262) huomauttaa, että pragmatiikan avulla yleensä selitetään sellaisten kielellisten ilmaisujen käyttöä, jotka johtuvat kielen käyttötilanteesta. Tällä huo-mautuksella Ingo haluaa tähdentää sitä, että jokaisessa tilanteessa, jossa kielellisiä ilmai-suja käytetään, esiintyy aina eroja. Jokaisella kielellisellä ilmaisulla, jota kulloinkin käy-tetään tietyssä kielellisessä tilanteessa, on tarkoituksensa.

Tämä huomio pitää mielestäni erityisesti paikkansa romaanien, ja erityisesti vieraalle kielelle käännettyissä rikosromaneissa esiintyvän kielen osalta. Jokainen lukija, joka joskus lukee romaaneja tai mitä tahansa muunkaltaista tekstiä, oli teksti sitten kirjoitettu lukijan omalla äidinkielellä tai sitten käännetty hänen äidinkielelleen, eroaa toisistaan sillä tavalla, että heillä jokaisella on hieman erilainen tausta verrattuna toisiinsa. Kahdella lukijalla voivat esimerkiksi kulttuuri, uskonto, sekä moraaliset käsitykset erota toisistaan, joskus jopa melko jyrkästikin.

Tästä johtuen kääntäjä joutuu hyvin usein myös tämänkaltaisten erojen takia punnit-semaan sitä, miten hänen tulee menetellä käännöksen kanssa, mitä osia ja kuinka paljon alkuperäisen romaanin sisällöstä kääntäjä voi tuoda käännökseen. Tämä kysymys nou-see esiin erityisesti sellaisessa tilanteessa, jossa kääntäjä tietää että lukijoilla, jotka luke-vat romaanin vieraalle kielelle käännettynä, on uskonto, jossa käsitykset moraalista eroavat kääntäjän omista moraalikäsitteistä.

Kysymys kulttuurista johtuvien erojen vaikutuksesta sekä merkityksestä lukijoiden lukuelämykseen, toisin sanoen siihen, miten tai millä tavalla kukin lukija kokee romaani-n sisällön, nousee erityisen tärkeäksi juuri rikosromaanien osalta, koska esimerkiksi juuri rikosromaanit saattavat käsitellä sellaisia

aiheita kuten esimerkiksi naisten tai lasten sosiaalista tai oikeudellista asemaa yhteiskunnassa tai perheen sisällä.

2.2 Semantiikan merkitys

Lukijan kannalta semantiikan tärkein osa muodostuu yhtenäisen tekstin muodostamisesta ja sanojen ymmärtämisestä. Sanat muodostavat tekstin niin sanottuja perusyksiköitä, koska niiden avulla voidaan vuorostaan muodostaa ymmärrettäviä sanomia, jotka voivat välittyä ihmiseltä toiselle (Benveniste 1995: 21). Sen lisäksi, että lukija pystyy ymmärtämään niitä sanoja, joita hänen lukemansa teksti sisältää, niin hän myös analysoi lukemaansa tekstiä. Tämä tekstin analysointiprosessi tapahtuu usein lukijan mielessä ilman, että lukija varsinaisesti on tietoinen siitä. (Brodda 1973: 6).

Analyysiprosessin aikana lukija analysoi tekstin ja sanojen kielipiillisen sisällön. Sen jälkeen kun lukija mielessään on analysoinut lukemaansa tekstiä, hän yhdistää sen omiin kokemuksiinsa ja tietoihin ympäröivästä maailmasta (Airola 2000: 140). Tässä yhteydessä lukijan oma kulttuuritausta astuu jälleen mukaan kuvaan, koska lukijan omalla kulttuuritaustalla on hyvin tärkeä merkitys toimiessaan vertailukohtana, kun lukija vertaa lukemaansa tekstiä ja sen sisältämiä sanoja niihin merkityksiin, jota hänellä itsellään on tiettyjen sanojen merkityksestä (Lehtonen 1996: 17 - 20).

Susan Bassnet (1995: 97) huomauttaa, että kääntäjä hyvin usein ei edes itse ole tietoinen siitä, että kirjoitettu teksti, jota hänellä on käännettävänä, itse asiassa muodostaa eräänlaisia järjestelmäjoukkoja, jotka hyvin usein saattavat olla hyvinkin monimutkaisia. Termillä järjestelmäjoukko Bassnet tarkoittaa tekstiosuuksia, jotka sisältävät tietynlaisia sanoja, jotka puolestaan kuuluvat tiettyyn sanaryhmään kuten esi-merkiksi tekniseen alaan kuuluvat sanat. Tämän lisäksi Bassnet (1995: 97) toteaa, että nämä järjestelmäjoukot ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Juri Lotmanin (1972) mukaan, lukijat voidaan jakaa neljään eri pääryhmään riippuen siitä miten, ja millä tavalla he suhtautuvat lukemaansa tekstin, ja miten he kokevat sen.

Lotmanin (1972) mukaan lukijat 1. keskittyvät pelkästään tekstin sisältöön riippumatta siitä lukevatko he proosaa tai runoutta sisältävää kirjallisuutta. 2. lukijat ymmärtävät sen, että tekstin rakenne on monimutkainen ja että tekstin eri tasot ovat vuoro-vaikutuksessa toistensa kanssa. 3. Lukija voi myös Lotmanin mukaan kiinnittää erityistä huomiota yhteen määrättyyn tekstitasoon. 4. Tämän lisäksi Lotman toteaa vielä, että lukija saattaa myös löytää lukemastaan tekstistä sellaisia osia tai elementtejä, joita tekstin kirjoittaja ei alun perin ole ollenkaan sisällyttänyt tekstiinsä.

Kääntäjä, joka kääntää romaania tai kirjallisuutta yleensäkin, tekee Bassnetin (1995: 100) mukaan itse asiassa kahta työtä. Ensinnäkin hän lukee ja kääntää alkuperäistekstin, minkä jälkeen hän puolestaan

kääntää alkuperäisen tekstin sisällön kohdekielelle. Tämän johdosta Bassnet tähdentääkin, että kääntäjä näin tehdessään itse asiassa tekee paljon enemmän työtä verrattuna alkuperäisteoksen lukijaan, koska kääntäjä väijää-mättä joutuu tutkimaan lähtötekstiä monelta eri suunnalta. Tämän lisäksi Bassnet toteaa myös, että kääntäjä joutuu kiinnittämään huomiota moneen eri järjestelmäjoukkoon kääntäessään alkuperäistekstiä.

3 AINEISTON ANALYYSIÄ

Lähdeaineistostani löytyy esimerkkejä sanoista ja kielestä jota sisältävät erilaisia tyyli-lisiä ilmaisuja, kuten esimerkiksi alatyylisiä ilmaisuja tai kiro sanoja, vaikkakin Henning Mankell käyttää suoranaisia kiro sanoja kirjoissaan hyvin vähän. Aina kun kääntäjä saa käännettäväkseen tekstin tai tekstikohdan, joka sisältää tai koostuu tekstistä joka sisältää voimasanoja alatyylisiä ilmaisuja, tai haukkumanimiä, hänellä on kaksi vaihtoehtoista tapaa kääntää kyseinen teksti tai kohta. Kääntäjä voi joko, seurata alkuperäisteoksessa esiintyneen tekstin esimerkkiä tai kääntää alkuperäisteksti koruttomasti kohdekielelle. Toinen vaihtoehto on että kääntäjä valmiissa käänöksessä käyttää lievempää sanastoa tai kiertoilmauksia niissä kohdissa jossa alkuperäistekstissä esiintyy runsaasti voima-sanoja

3.1 Voimasanat ja niiden kääntäminen

Lähdeaineistossani esiintyy silloin tällöin haukkumanimiä kuten seuraava esimerkki osoittaa

(9) ”Skurgumma” (Mankell 2002: 79)

Suomennoksessa kääntäjä on tässä kohtaa käyttänyt käänöksessään sanaa

(10) ”Siivousmujja” (suo 2001: 82)

Tutkimusaineistossani sanaa ”Skurgumma” esiintyy haukkumanimenä samoin kuin myös suomenkielistä sanaa ”Siivousmujja”. Suomenkielisestä käänöksestä sanan käyttötarkoitus haukkumanimenä käy selvästi ilmi jo mujja-sanasta, Suomen kielessä sanaa mujja käytetään suomen kielen

perussanakirjan mukaan (osa 2 1996: 234) haukkumanimenä naiselle. Ruotsin kielessä taas sanalla ”Skurgumma” voi olla myös muita tarkoituksia kuin haukkumanimenä esiintyminen eli sanaa ”skurgumma” voidaan käyttää sellaisissa yhteyksissä, jossa sanalla ”skurgumma” halutaan ilmaista sitä että jonkun tai joidenkin ihmisten, tai organisaatioiden on toimittava valvojana., tällöin sanalla ”skurgumma” ei aina välttämättä ole kielteinen merkitys kuten seuraava esimerkki osoittaa: ”Skolan skall inte vara samhällets skurgumma och försöka ställa allt till rätta” (saatavana: www.lr.se/lrweb/home.nsf/ByKey/UHAN6V4P9B: Saatavana 26.2 2007)

Esimerkissä 10 on nähtävissä käännös, jossa kääntäjä on kääntänyt ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa olleen tekstiin melko suoraan, muuttumattomana suomen kielelle. Kääntäjä olisi myös voinut sanavalintojensa avulla valita hienovaraisemman käännös-tavan, jossa hän olisi käyttänyt lievempiä ilmaisuja, mutta siinä tapauksessa myös itse käännös olisi ehkä saattanut kärsiä siinä mielessä, että valmiista käännöksestä olisi ehkä tullut liian mitäänsanomaton, sillä rikosromaaneissa kuuluu eittämättä olla mukana hie-man kaunistelemattomampaa kieltä.

Tämänkaltainen kieli kuuluu mielestäni oleellisena osana rikosromaaneihin, vaikkakin kaunistelematon kieli ehkä joskus saattaa tuntua vaikealta kääntää, eteenkin sellaisissa tapauksissa, joissa kaunistelematonta kieltä, kuten kiro sanoja ja muita voimasanoja esiintyy tekstissä hyvin runsain määrin. Tällöin kääntäjä ei ehkä välttämättä aina ehkä tiedä, millä tavalla hänen tulisi toimia kääntäessään kaunistelematonta kieltä sisältäviä jaksoja romaaneissa.

Affektiivisten sanojen käyttö ja esiintyminen on varsin yleistä rikosromaaneissa., etenkin sellaisissa tilanteissa, joissa esiintyy huudahduksia, tai kehotuksia jotka kirjan päähenkilö tai – henkilöt esittävät kuulusteltaville tai epäilylle. Lähdeaineistonani toimi-vissa kirjoissa huudahdukset muodostavat erittäin suuren osuuden kirjassa esiintyvistä affektiivisistä sanoista. Esimerkkinä tästä voidaan ottaa seuraava kohtaa:

(11) Polis, röt han Stå stilla! (Mankell 2002: 35)

(12) – Poliisi! – hän karjaisi -Pysähdy! (Mankell 36 :suo 2001.)

Kääntäjä kääntää tämänkaltaisia tekstikohtia siten että käännöksen ja alkuperäisteoksen välillä vallitsee melkein 1:1 suhde eli alkuperäisteoksessa ja valmiissa käännöksessä olevat tekstikohdat vastaavat toisiaan melkein täydellisesti, tämä näkyy myös omassa lähdeaineistossani.

3. 2 Suora käännös

Kääntäjä voi myös tämänkaltaisissa tilanteissa toimia siten, että hän tietoisesti valitsee käännöstävän, joka ei ehkä, joka suhteessa vasta alkuperäisteoksessa esiintynyttä teks-tiä, toisin sanoen kääntäjä valitsee vapaamman käännöksen (Ingo 1991: 68). Lähdeaineistostani en ole kuitenkaan löytänyt yhtään esimerkkiä, jossa kääntäjä olisi tyytynyt vapaaseen käännökseen.

Tämä saattaa ehkä ainakin osittain johtua siitä, että lähdeaineistonani toimivassa ruotsinkielisessä romanissa ei oikeastaan esiinny sellaisia tekstikohtia, jotka vaativat vapaamman käännöksen, vaan suomennoksessaan kääntäjä voi kääntää ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa esiintyvän tekstin melko hyvin niin että, hän käännöksessään käyt-tää suoraa käännöstä, kuten esimerkki 13 osoittaa:

- (13) ”Jag läser i morgontidningen om en flicka som brunnit upp ute i en åker vid Marvinsholm sa Per Åkesson. Är det någonting för mig” (Mankell 2002: 46)
- (14) -Luin aamun lehdestä, tytöstä joka paloi kuoliaaksi Marsvinsholmenilla saarella sijaitsevalla pellolla, Per Åkeson sanoi – onko siinä jotakin tehtävää minulle? (Mankell suo 2001: 49)

Kuten tästä esimerkistä käy ilmi kääntäjä on, muutamaa lisäystä lukuun ottamatta, kääntänyt ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa esiintyneen kohdan suoraan suomeksi. Li-säyksiä ja poisjättöä suomenkielisessä käännöksessä tulen käsittelemään myöhemmin.

Kuten Ingokin (1991: 68) huomauttaa niin vapaamuotoinen käännöstapa ei yhtä suu-ressa määrin, verrattuna tarkkaan käännökseen, ole riippuvainen lähtökielestä ja kohde-kielessä esiintyvistä sanastosta ja kohdekielen vastaavasta sanastosta. Tämänkaltaisen kääntäminen suo mielestäni kääntäjälle melkoisesti vapautta ja ehkä myös omalta osaltaan edesauttaa kääntäjää hänen työssään. Omassa lähdeaineistossani löytyy tämän-kaltaisia esimerkkejä melko vähän. Olen kuitenkin löytänyt joitakin esimerkkejä kuten esimerkiksi seuraavan esimerkin:

- (15) Sover du aldrig? frågade Hansson. Wallander märkte att han blev irriterad över frågan. – Varför undrar undrar du det? (Mankell 2002: 49)
- (16) Etkö sinä ikinä nuku? Hansson kysyi, Wallander huomasi että kysymys ärsytti häntä – Miksi sinä sitä mietit? (Mankell suo 2001: 51)

Kuten yllä olevista esimerkeistä 15 ja 16 ilmenee, niin tämänkaltaisen teksti on aika helposti käännettävissä ilman, että siihen tarvitsisi tehdä mitään suurempia ainakaan sa-nastoon liittyviä muutoksia.

Kääntäjä, joka kääntää kaunokirjallisuutta tai jännityskirjallisuuden alaan kuuluvaa kirjallisuutta, joutuu hyvin usein sellaisen tilanteeseen, jossa hänen on käännettävä teks-tiä, jossa on sekä puhekielisiä ilmaisua että kirjakielestä koostuvaa tekstiä. Liljestränd (1993: 147) toteaa, että puhekielessä esiintyy hyvin monia

Eräs toinen hyvin oleellinen osa-alue, jonka kääntäjän on hallittava on Ingon (1991: 92) mukaan on hyvä kielitaito joka, jokaisella kääntäjällä on oltava. Eteenkin kauno-kirjallisuuteen tai kirjallisuuteen yleensä erikoistuneen kääntäjän on hallittava sekä lähtö, että kohdekielet hyvin, jotta hän pystyisi löytämään kaikki tyylilliset erot ja vi-vahteet alkuperäisteoksesta. Jotta tämä käänös onnistuisi, kääntäjällä on myös oltava melko kattava sanavarasto, jonka mielellään tulisi käsittää suuren määrän sekä lähtö että kohdekielen sanastoa. Kirjallisuuden kääntämiseen erikoistunut kääntäjä joutuu hyvin usein sellaiseen tilanteeseen, jossa hänen on ehkä jopa hyvin monen samankaltaisen sanan joukosta valittava vain yksi tietty sana, jonka merkitys parhaiten vastaa alkuperäisteoksessa esiintynyttä sanaa.

Tästä johtuen, kuten myös Ingo (1991: 81) huomauttaa, kääntäjän ehkä tärkein tehtävä on löytää hyvä ja onnistunut käänös vastine alkuperäisteoksessa esiintyneelle sanalla tai sanonnalle. Tämä tehtävä saattaa osoittautua vaikeaksi. Alkuperäisteoksessa esiintyvälle tekstile voivaikeata, ehkä jopa täysin mahdotonta löytää täysin vastaavanlainen suomen kielen ilmaisu tai sana, jonka avulla suomenkielinen lukija pystyisi ymmärtämään teks-tin sisällön ja merkityksen samalla tavalla kun alkuperäisen teoksen ruotsinkielinen lukija sen kokee. Tällä tavalla haluan tuoda esille sen seikan kuinka tärkeitä erilaisten tyylillisten ilmausten hallinta on kääntäjälle, sillä valmiista käänöksestä on tultava mahdollisimman sujuvakielistä, helposti luettavaa ja ymmärrettävää tekstiä.

Lähdeaineistossani ei esiinny sananparsia, mutta sitä vaston erityispiirteitä sisältäviä sa-nontoja kylläkin, kuten alla olevista esimerkeistä käy ilmi:

- (17) - Klarar vi att slå hål? frågade hon – Vi spränger dem, svarade Wallander, förr eller senare. Det uppstår ett tomrum några månader. Sen börjar det om igen (Mankell 2002:30)
- (18) Pääsemmekö siihen käsiksi? Ann-Britt kysyi – Räjätämme koko poppoon ilmaan, Wallander vastasi – ennemmin tai myöhemmin. Sillä alalla ei tapahdu muutamaan kuukauteen mitään. Sitten kaikki alkaa taas uudelleen (Mankell suo.2001: 31).

Suomennoksessa kääntäjä on turvautunut muokkaukseen. Jokaisella kirjailijalla on oma tapansa kirjoittaa ja tämä tapa tulee myös näkyviin kirjailijan kirjoittamissa kirjoissa, niin myös Henning Mankellin Wallander-kirjoissa. Kääntäjän on aina, ainakin mah-dollisuuksien mukaan, ottaa huomion alkuperäisteoksessa esiintyneen tyylit ja niiden mahdolliset vaihtelut. Erityisesti dramaattista tyyliä esiintyy lähdeaineistossani runsaasti

- (19) -Vad gjorde hon? frågade Wallander.
-Hon stod där.
-Ingenting annat
-Hon stod och stirrade
-Stirrade på vadå?
-Hur ska jag kunna veta det (Mankell . 2002: 33)

- (20)   -Mitä hän teki? Wallander kysyi
                  -Hän seiso!”
                  -Siinäkö kaikki?
                  -Hän seiso ja tuijotti.
                  -Tuijotti mitä?”
                  -Mistä minä sen tietäisin? (Mankell suo.2001: 34)

Alkuperäisteoksessa komissaario Wallander turhautuu tässä johtuen siitä että hänellä on kiire ja että kuulusteltavana oleva silminnäkijä ei vaikuta ollenkaan pitävän kiirettä, vaan päinvastoin lukija saa käsityksen että kuulusteltavana olevalla maanviljelijällä on kuinka paljon aikaa tahansa. Suomennoksessa tämä käy ilmi muun muassa siten että kuulustelijan kysymykset esitetään lyhyesti kun taas kuulusteltavan vastaukset ovat pi-tempiä, tämän lisäksi myöskin kysymys- ja muiden välimerkkien käyttö toimii viitteenä siitä miten kahden roolihahmon välinen tilanne kehittyy yhä jännittyneemmäksi.

Liljestrandin (1993: 89-90) mukaan dramaattisen tyylin avulla kirjailijan on mahdollista paremmin suunnata välittämänsä viesti lukijalle koska, lukija mielessään hahmottaa tilanteen, jossa esimerkiksi yllä oleva keskustelu käydään. Jokaisessa tekstissä esiintyy hienoisia eroja, nämä erot saattavat olla joskus jopa hiuksenhienoja, mutta kuitenkin näillä pienilläkin tyyllillisillä eroilla saattaa olla hyvinkin tärkeä osa tekstin koko-naisuutta ajatellen. Liljestrand tähdentää myös, että teksteissä piilevät tyyllilliset erot itse asiassa ovat ne tekijät jotka tekevät jokaisesta teksti tai jopa tekstikappaleesta itsenäisen tekstiosuuden.

Liljestrand (1993:17) huomauttaa myös, että tyyllilliset eroavaisuudet muodostavat tyyllillisen tekijän. Tyyllillisten erojen ansiosta myös mahdollisuudet kielelliseen variaatioon lisääntyvät. Joskus kääntäjän on käännettävä tekstiä joka sisältää joskus ehkä jopa runsaasti näitä eri tyyllilajeja ja tyyllillisiä ilmaisuja, jolloin hän joutuu hyvin usein tasapainoilemaan usein kahden mahdollisen valinnan välillä.

Kääntäjä voi joko seurata alkuperäisteoksessa esiintyneitä tyyllillisiä ilmaisutapoja, tai siten hän voi myös käyttää taiteellista vapauttaan ja muokata käännoistä siten, että se ei ehkä täydellisesti vastaa alkuperäisteoksessa olevaa tekstiä, tai sitten hän voi muokata käännoistään niin, että se vastaa asiasisällöltään alkuperäisteoksessa olevaa tekstiä.

Tämänkaltainen tapa kääntää saattaa parhaassa tapauksessa johtaa siihen, että käänne-tyssä teoksessa olevasta tekstiä tulee yhtä rikasta ja tyyllillisesti vaihtelevaa kuin alkuperäisteoksessa oleva teksti on ollut. Tämä on kuitenkin hyvin harvinaista johtuen muun muassa siitä, että kääntäjän on hyvin usein vaikeata seurata alkuperäisteosta niin tarkkaan, että hän voisi löytää jokaiselle alkuperäisteoksessa esiintyneelle sanalle tai sanonnalle täysin vastaavanlaisen sanan kohdekielestä. Useimmassa tämänkaltaisessa tapauksessa kääntäjä joutuu tyytymään näennäiseen käännoökseen, toisin sanoen hänen on parhaansa mukaan yritettävä löytää kohdekielestä ne sanat tai sanonnat, jotka parhaiten vastaavat alkuperäisteoksessa esiintyneet tyyllillisiä ominaispiirteitä.

Liljestrand (1993: 35–36) huomauttaa, että lukija aina lukiessaan tiettyä tekstiä, kuitenkin aina huomaa sen rytmin, joka Liljestrandin mukaan on löydettävissä jokaisesta tekstistä, niin proosasta kuin myös kaunokirjallisista ja rikosromaneihin kuuluvista teksteistä. Ingon (1991: 151) mukaan käännöstieteen alalla painotetaan nykyään erityisesti oikean sanoman tärkeyttä, toisin sanoen, sitä että alkuperäisteoksessa oleva sanoma tai viesti välittyisi myös käännöksen lukijalle. Tästä johtuen voisi tehdä sen päätelmän, että tarkka käännös ei ehkä enää välttämättä ole tärkein tavoite, jonka kääntäjän olisi saavutettava. Tämä väite pitää Ingon (1991:151-152) mukaan ehkä aina-kin osittain paikkaansa vieläkin, mutta Ingo huomauttaa myös että tästäkin huolimatta tyylin säilyttäminen on edelleenkin hyvin tärkeää.

Mitä sitten termillä *tyyli* sitten oikein tarkoitetaan eli toisin sanoen, mitä tyyli oikeastaan on? Olen jo aikaisemmin käsitellyt sitä, millä tavoin termi *tyyli* on määritelty, ks sivu 6, joten tähän kysymyksen en enää ota kantaa, mutta sen sijaan aion seuraavaksi keskittyä hieman tarkemmin siihen, miten kääntäjä suhtautuu käsitteeseen tyyli. Ingo (1991:152-153) huomauttaa, että tietyssä tekstissä esiintyvä tyyli itse asiassa koostuu käsitteistä ja ilmauksista, jotka löytyvät tietyistä tekstistä. Tekstin kirjoittajalla tai kirjailijalla on tärkeä osuus, kun kyse on tekstin tyylistä.

Kääntäjä joutuu siis moninaisen ja suuren ongelman eteen, kun hän saa käännettäväkseen teoksen, jossa esiintyy hyvin monta erilaista tyylylasoa. Kun kyse on rikosromaanista, jossa saattaa esiintyä hyvinkin monia erilaisia tyyliä ja ilmauksia kääntäjä on hyvin usein vaikean valinnan edessä, koska hänen saattaa olla hyvinkin vaikeaa tietää tarkalleen, miten hänen tulisi menetellä silloin, kun hänellä on valittavanaan monia vaihtoehtoisia tapoja kääntää tietty teksti, samalla kun hän on tietoinen siitä, että jokainen näistä tavoista voi johtaa yhtä hyvään lopputulokseen.

Tämänkaltaisessa tilanteessa myös alkuperäisteoksen kirjailijan henkilökohtainen tyyli, hänen tapansa ilmaista itseään kirjallisessa muodossa, on Ingon (1991: 152) mukaan erittäin tärkeässä osassa käännösprosessissa. Ingo (1991:154) toteaa että, kääntäjän kantalta on ensiarvoisen tärkeää, että hän itse on tietoinen siitä, minkälainen tyyli alkuperäisteoksessa on.

Rikosromaneissa esiintyvät tyylit saattavat usein olla hyvinkin erilaisia ja vaihtelevia, toisaalta romaanissa voi esiintyä hyvin runsaasti yleisiä ilmaisuja suosivaa kirjallista tyyliä, ja toisaalta joskus tämä tyyli saattaa olla rinta rinnan arkisemman tyylin kanssa.

Rikosromaneissa tämä näkyy erittäin selvästi, sillä kieli on mitä suurimmassa määrin riippuvainen alkuperäisteoksen kirjailijan henkilökohtaisesta tyylistä, hänen tavastaan ilmaista itseään kirjallisesti, sekä siitä sanavarastosta, jota hän käyttää kirjoittamissaan teoksissa.

Kun kääntäjä on ensitöikseen tutustunut alkuperäisteokseen ja siinä olevaan kirjalliseen tyyliin, niin vasta tässä vaiheessa varsinaisen kääntämisen voidaan aloittaa. Ingo (1991: 94) kutsuu tätä vaihetta

valmistelevaksi tekstianalyysiksi. Tässä vaiheessa kääntäjän tulee tutustua alkuperäistekstiin hyvin huolellisesti niin, että hän ymmärtää tekstin. Tämä tapahtuu hyvin usein vasta sen jälkeen, kun kääntäjä on lukenut alkuperäisteoksen läpi moneen kertaan.

Ingon (1991: 94) mukaan kääntäjän on hyvä lukea alkuperäisteksti läpi moneen kertaan sen takia, että kääntäjä oppii tuntemaan alkuperäistekstin läpikotaisin samalla, kun hän jo mielessään ryhtyy valmistelemaan varsinaista käännöstä. Tämän ansiosta kääntäjä ryhtyessään tekemään varsinaista käännöstä voi tuntea olonsa turvalliseksi, koska hän tässä vaiheessa jo tuntee alkuperäistekstin hyvin. Hän tietää minkälaisia tyylilisiä erityispiirteistä alkuperäisteksti koostuu ja millä tavalla kääntäjän tulee kääntää teksti, jotta alkuperäisteoksessa esiintyvä tyylilliset hienoudet ovat löydettävissä myös valmiista käännöksestä.

Jokaisella kirjallisella genrellä on oma tyylilliset erityispiirteensä, niin myös rikos-romaaneilla. Saukkosen (1984: 65) mukaan, romaanit ja niissä esiintyvä tyyli muodostavat oman erikoisen ryhmänsä, koska ne muodostavat oman erityisen genre-joukon. Tätä joukkoa Saukkonen (1984: 65) nimittää abstrakteiksi teksteiksi. Näytelmiä ja niissä esiintyviä tyyliä hän puolestaan kutsuu konkreettisiksi teksteiksi.

Romaanien tyyli sijaitsee siis Saukkosen (1984: 65) määritelmän mukaan näiden kahden ääripään välillä, tosin Saukkonen ei tällöin laske mukaan romaaneja, joissa esiintyy dialogia. Hän ottaa huomioon vain ja ainoastaan ne tekstit, jotka luonteeltaan ovat kertovia. Mielestäni tämänkaltainen tapa määritellä erilaisia tyyliä ja tyylilajeja on jokseenkin yleistävää. Jokainen teksti, jossa esiintyy kerrontaa, oli se sitten missä muodossa tahansa, dialogissa tai suoraan kertovana tekstinä, niin siitä huolimattahan kyseinen teksti tai tekstikappale muodostaa osan laajempaa tekstikokonaisuutta. Jokaisella osa-alueella on oma tärkeä tehtävänsä jonka ansiosta lukija pystyy hahmot-tamaan kokonaiskuvan lukemansa romaanin tapahtumista.

3.3.1 Yleispuhekieli

Tutkimusaineistona käyttämässäni ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa esiintyy run-saasti yleispuhekieltä, jota kääntäjä on suomentanut usein suoran käännöksen avulla. Seuraavassa esitän joitain esimerkkejä tästä:

- (20) ”Vid tolvtiden den 21 juni försvann Kurt Wallander från polishuset i Ystad.” (Mankell 2002: 26)
- (21) ”Kurt Wallander häipyi Ystadin poliisitalosta 21. kesäkuuta kello 12 tienoissa” (Mankell suo 2001: 26)

Esimerkkilause 21 on käännetty osittaisen käännöksen avulla. (Ingo 1991:78-79). Tässä kohtaa kääntäjä on turvautunut morfemaattiseen käännökseen, joka määrin mu-kailee ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa ollutta tekstiä siten että suomenkielinen käännös eroaa hiukan sanajärjestyksen osalta, verrattuna ruotsinkieliseen alkuperäis-tekstiin, kuten yllä olevista esimerkeistä käy ilmi. Tämä käännöstapa on Ingon mukaan (1991: 66-67), voidaan savuttaa muodollinen vastaavuus käännöksen ja alkuperä-otoksessa esiintyneen tekstin välillä. Kääntäjä olisi myös kääntäessään tätä kohtaa voinut käyttää toista sana-valintaa. Hän olisi voinut käyttää sanaa ”poistui” sanan ”häipyi”(Mankell: suo 2001: 26) sijaan, mutta tällöin kääntäjä olisi ehkä myös suonut itselleen hieman liikaa taiteellista vapautta, sillä ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa Mankell on käyttänyt sana ”Försvann” (Mankell: 2002: 26) ja koska kääntäjä on halun-nut pysyä alkuperäisteoksessa esiintyneelle tyylille uskollisena, hän on tämän vuoksi päätynyt käyttämään sanaa ”häipyi” ruotsin ”försvann” sanan vastineena.

Suomenkielisellä sanalla ”Häipyä” voidaan käyttää ruotsinkielisen sana ”försvinna” vastineena (*Suuri Suomalainen Sankirja 1997*). Yhtä hyvin kääntäjä olisi voinut käyttää esimerkiksi sanaa ”poistui”, joka olisi yleispuhekielen mukainen vastine sanalle ”försvann” (*Suuri suomalainen Sanakirja 1997*), mutta *häipyi*- sanaa käyttämällä, kääntäjä säilyttää rikosromaneille tyypillisen puhekielimäisyyden, joka tässä tapauk-ssa uskoakseni on ollut kääntäjän tarkoituksenakin.

Mainitsin aiemmin tässä kappaleessa, että kääntäjä on suomennoksessaan pysynyt uskollisena ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa esiintyneelle tyylille ja sanavarastolle niin, että kääntäjä on valinnut täsmällisen tai lähes täsmällisen vastineen alkuperäis-teoksessa esiintyneille sanoille. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kääntäjä olisi pyrkinyt orjallisesti kääntämään ruotsinkielisen alkuperäisteoksen sanasta sanaan suo-meksi. Näin ei ole asian laita, mutta kääntäjä on aina joka tilanteessa, mahdolti-suuksiensa mukaan, yrittänyt seurata alkuperäisteoksen tyylillisiä piirteitä ja sanastoa. Teksti, joka sisältää yleispuhekieltä on varsin helposti käännettävissä ilman, että kääntä-misestä tulisi liian vaikea tai monimutkainen tehtävä.

Kun kääntäjällä on käännettävänä rikosromaaneissa esiintyvää tekstiä, niin halu käyt-tää vapaamuotoisempaa käännöstä voi osoittautua liian suureksi. Ingo (1991: 68) huo-mauttaakin että vapaamuotoinen käännös ei ole yhtä tarkasti sidottu alkuperäintekstiin verrattuna sanasta-sanaan käännökseen, jossa melkein jokainen sana on käännetty täysin muuttumattomana alkuperäisteoksesta. Mutta vapaamuotoisen käännöksen liiallinen käyttö saattaa myös johtaa siihen että kääntäjä liian usein turvautuu tähän peri-aatteeseen.

Ingo (1991:68-69) toteaaakin että, käännettävän tekstin luonne ja käyttötarkoitus viime kädessä ovat tekijöitä, jotka päättävät, miten tietty teksti tulee kääntää. Tällä tar-koitetaan, että esimerkiksi kaunokirjallisten tekstien, kuten esimerkiksi runoja käännettäessä, kääntäjä usein kääntää tekstin niin sanotusti sanasta sanaan, kun taas asiatekstiä kääntäessään hän taas voi käyttää vapaata käännöstä.

Myös tilanne tai ajankohta, jolloin tiettyä tekstiä käytetään, saattaa omalta osaltaan myötävaikuttaa siihen, miten ja millä tavalla kääntäjä toimii kääntäessään tekstiä. Tämä edellyttää tietysti, että kääntäjä jo kääntäessään tekstiä tietää miten, missä ja milloin tiettyä käännettävää tekstiä tullaan käyttämään (Ingo 2004: 237). Kääntäjä, joka kääntää rikosromaanin tietää kumminkin, yleensä jo etukäteen, että suurin osa lukijoista pystyy mieltämään ja ymmärtämään valmiin käännetyn tekstin välittämän tiedon tai viestin, ilman että, käännöksen tämän takia orjallisesti täytyisi olla tarkka käännös alkuperäis-teoksessa olevasta tekstistä.

Tästä johtuen voisi olettaa, että kääntäjä, joka käännöstyössä voi käyttää vapaamuotoista käännöstä kokisi työnsä antoisaksi ja mielenkiintoiseksi. Tämän-kaltainen kääntäminen voi kumminkin ennen pitkää johtaa myös siihen, että kääntäjä liian usein valitsee tutun ja turvallisen sanan tai lauseen kääntäessään tekstiä, joka eroaa muista teksteistä joita hän yleensä kääntää, kuten esimerkiksi sellaisessa tapauksessa, jossa kääntäjä joka yleensä kääntää rikosromaanin, saakin käännettäväkseen asiakirjoja tai tekstiä jonka alkuperäiskappale- tai teos kuuluu muunkaltaista asiasisällöstä ja joka ehkä myös kielellisen rakenteensa puolesta sisältää erilaista sanastoa verrattuna siihen, mitä kääntäjä on yleensä tottunut kääntämään. Tämänkaltaisessa tilanteessa kääntäjän on tietysti myös käännettävä teksti tavalla joka eroaa siitä tavasta jota hän ehkä yleensä on tottunut käyttämään jotta alkuperäisteoksessa esiintynyt viesti tai ajatus välittyisi myös valmiin käännöksen lukijalle.

Tästä johtuen kääntäjän olisikin omasta mielestäni, aina syytä käännösten yhteydessä välttää liian vapaamuotoisen käännöstävän suosimista, koska liian vapaasta käännöksen käyttö saattaa johtaa siihen, että käännöksestä tulee puutteellinen, koska jokin ehkä hyvinkin oleellinen osatekijä saattaa jäädä pois valmiista käännöksestä.

Rikosromaanien kääntäminen voidaan kokea helpohkoksi tehtäväksi, mutta tämä tehtävä voi myös osoittautua erittäin vaikeaksi, etenkin sellaisissa tapauksissa, joissa käännettävä teksti sisältää runsaasti pitkiä tekstiosuuksia jotka kuitenkin vain koostuvat yhdestä virkkeestä ja sisältävät puhekielisiä piirteitä. Tällöin käännösprosessista saattaa muodostua vaikea. Mankellin ruotsinkielinen alkuperäisteos *Villospår* sisältää hyvin paljon tämänkaltaisia tapauksia. Tästä voidaan ottaa seuraava esimerkki:

- (22) Wallander hade aldrig tidigare i sitt liv hållit något tal. Det närmaste han hade kommit var de otaliga presskonferenser han tvingats hålla i och som varit påkallade av olika brottsutredningar (Mankell 2002: 26)
- (23) Wallander ei ollut elämänsä aikana pitänyt ainuttakaan puhetta. Lähimpiä vastineita olivat ne lukemattomat tieodotustilaisuudet, joita hän oli joutunut pitämään erilaisten rikosjuttujen selvitystyön tiimoilta (Mankell suo 2001: 27)

Kuten yllä olevista esimerkeistä käy ilmi, kääntäjä on seurannut alkuperäisteoksessa käytettyä kieltä melko tarkasti, kuitenkin sillä pienellä erolla, että hän on hieman muokailut suomenkielistä teksti verrattuna alkuperäisteoksessa esiintyneeseen tekstiin. Tekstin tiivistäminen on eräs toinen keino, jota kääntäjät hyvin usein käyttävät sellaisissa tapauksissa, joissa alkuperäisteoksessa tai asiakirjassa olevat teksti sisältää teksti-osuuden joka joissain tapauksissa saattaa koostua ainoastaan yhdestäkin pitkästä virkkeestä.

Suomen kieli suosii lyhyitä ja täsmällisten sanojen ja ilmausten käyttöä tekstissä. Tämä on varsin tunnettu suomen kielen erikoispiirre Ingon (2004: 212) mukaan Suomen kielessä suositaan yhtenäisten virkkeiden käyttöä, joissa ei juuri esiinny lisäyksiä. Tämän erityispiirteen ansiosta teksti, joka käännetään suomen kielelle voidaan hyvin usein kääntää niin, että suomenkielinen käännetty teksti hyvin lyhyesti ja ytimekkäästi sanoo sen, minkä esimerkiksi ruotsiksi kirjoitetussa alkuperäistekstissä usein joudutaan ilmaistamaan tekstinmuokkauksen ja erilaisten sanavalintojen avulla.

Tämä suomenkielen piirre nousee hyvin usein esiin juuri kirjallisuuden kääntämisen yhteydessä ja tästä tekstinmuokkauksesta on erityisesti apua kääntäjälle, joka kääntää tekstiä, joka sisältää paljon puhekieltä ja puhekielisiä ilmauksia. Mankellin ruotsin-kielisessä alkuperäisteoksessa esiintyy hyvin paljon lauseita ja virkkeitä, joita suomentajan on erittäin vaikeaa suomentaa ilman, että hän joutuisi hieman muokkaamaan suomennettua tekstiä verrattuna alkuperäisteoksessa esiintyneeseen tekstiin, josta esimerkiksi voidaan ottaa seuraava lause esimerkissä 24:

(24) - Kan man ta några bilder? frågade mannen från Arbetet (Mankell 2002: 43).

(25) -Saako ottaa muutaman valokuvan? Arbetet-lehden mies kysyi (Mankell suo 2001: 45).

Tässä esimerkissä suomentaja on käyttänyt (Ingo:90-91) eksplisiittistä käännöstä, toisin sanoen, hän on lisännyt lehden-sanat. Arbetet.-substantiivin jälkeen, näin ollen, suomenkielinen lukija joka lukee valmiin käännöksen romaanista ymmärtää mistä asiasta tässä virkkeessä on kyse. Lukijalle tulee ilmeiseksi että kyseessä on päivä-lehti., ilman että suomentajan erikseen tarvitse käännöksen avulla auttaa lukijaa ymmärtämään tätä. Yleensäkin tämänkaltaisia pieniä lisäyksiä ja joskus myös poisjättöjä esiintyy aika runsaastikin käännettyissä teksteissä, niin kirjallisuudessa kuin myös arkisissa asiateksteissä.

Puhekieli liittyy kaikkeen tähän siten että, ominaispiirteet muodostuvat juuri lyhyistä puhevuoroista, kuten yllä olevissa esimerkeissä, esiintyy hyvin usein Villospår-romaanissa, mistä johtuen myös teoksen suomennoksen mielellään tulisi sisältää tämänkaltaisia ilmauksia. Tästä johtuen kääntäjän on siis myös käännöksessään pyrittävä käyttämään suomenkielisiä puhekieli-ilmauksia ainakin joissain määrin.

Villospår-romaanissa ei esiinny liikelaitosten tai yritysten nimiä jotka olisivat kovin vaikeita kääntää suomen kielelle. Katujen nimiä ja eri paikkakuntien nimiä esiintyy tutkimusaineistossani sitäkin useammin, mutta nekin ovat yleensä seuraavan esimerkki 26 kaltaisia tapauksia:

- (26) Strax före klockan fem lämnade Wallander polishuset och for ut till Styrbordsgången där Sara Björklund bodde. (Mankell 2002: 89)

Yllä olevassa esimerkeissä alkuperäisinteksin sisältämä puhekielimäinen ilmiön koostuen ilmauksesta ”for”. Suomentaja on kääntänyt tämän tekstikohdan seuraavan-laisesti:

- (27) Vähän ennen viittä Wallander lähti poliisitalolta ja ajoi Styrbordsgångenille, missä Sara Björklund asui. (Mankell suo 2001: 94).

Ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa esiintyy myös sellaisia kohtia, joiden kääntäminen on vaatinut hieman muokkausta suomennoksen yhteydessä. Esimerkkejä tämän-kaltaisesta kohdasta on esimerkiksi seuraavassa esimerkissä:

- (28) Göran Lindgren gjorde som han blev tillsagd.
(Mankell 2002: 66)

- (29) Göran Lindgren teki työtä käskettyä (Mankell, suo 2001: 69)

Ingo (1991: 70) tähdentää että käännetyn tekstin ja alkuperäistekstin väliset erot nousevat erityisen selvästi esiin sellaisissa tapauksissa, jossa kääntäjän on otettava kantaa eri maiden kulttuureihin, mutta tämä kysymys saattaa myös nousta esiin vaikka aina ei olisikaan kyse kulttuuritaustassa piilevistä eroista. Erilaiset sanonnat ja tavat, jolla asiat ilmaistaan alkuperäisteoksessa, kuten esimerkeistä 28 ja 29 käy ilmi, voivat antaa ai-hetta muokkaukseen kääntäjän työstettäessä käännöstä, esimerkissä 29 on nähtävissä esimerkki tekstin muokkauksesta siten että kääntäjä on suomennoksessaan lyhentänyt virkkeen käyttämällä ilmaisua *teki työtä käskettyä*. Tällä tavalla kääntäjä on saanut käännöksestään sujuvan.

Tekstin muokkaus osoittautuu hyvin usein oivalliseksi apuvälineeksi kääntäjälle. Joskus käännetyn tekstin muokkaus saattaa olla ainut keino, jonka avulla kääntäjä pystyy ilmaisemaan saman asian tai ilmiön, joka alkuperäisessä tekstissä tai teoksessa on esi-tetty helposti ymmärrettävällä tavalla.

Tässä yhteydessä on toki myös syytä kiinnittää huomiota siihen tosiasiaan, että joka kerta kun kääntäjä käyttää tekstin muokkausta apunaan niin, hän kieltämättä myös menettää osaan siitä tekstisisällöstä joka alkuperäinen teksti sisältää johtuen muun muassa siitä, että alkuperäisessä tekstissä kirjoittaja tai kirjailija on käyttänyt tietynlaisia tai määrättyjä sanoja, ilmauksia tai sanontoja, joskus ehkä jopa humoristisesti.

3.3.2 Kysymyslauseet ja niiden kääntäminen

Kysymyslauseiden tutkiminen on mielenkiintoinen aihe, erityisesti käännösvertailun yh-teydessä, koska kysymyslauseet muodostavat hyvin usein vaativan käännöskohteen kääntäjän näkökulmasta katsottuna. Kysymyslauseiden kääntäminen saattaa osoittautua hyvinkin mutkikkaaksi tehtäväksi johtuen mm. siitä, että kysymyslauseet ovat hyvin usein ainakin *Villospår*-romaanissa, hyvin pitkiä, minkä takia niiden kääntäminen saattaa muodostua vaikeaksi, mutta ehkä myös hyvin antoisaksi tehtäväksi kääntäjälle.

Tutkimusaineistonani ruotsinkielinen rikosromaani *Villospår* sisältää hyvin paljon kysymyslauseita, joiden pituus on hyvin vaihteleva. Eräs piirre, jonka olen erityisesti pannut merkille on, että ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa esiintyvät kysymyslauseet usein muodostavat pitemmän yhtenäisen virkkeen tai tekstikokonaisuuden, kuten seuraava esimerkki osoittaa:

- (30) Varför måste du gå till staden för att döpa din dotter? Varför kan du inte låta döpa henne här i byn? Den kyrkan har dugt till både dig och mig och våra föräldrar före oss (Mankell 2002: 13)
- (31) ”Miksi sinun pitää mennä kaupunkiin asti kastattamaan tyttäresi? Miksi ett voi viedä hänet kasteelle täällä meidän kylässämme? Sen kirkko on kelvannut sinulle ja minullekin. Ja meidän vanhemmille ennen meitä (Mankell, suo 2001: 14)

Kuten esimerkeistä ilmenee, alkuperäisteoksessa esiintynyt tekstikappale on käännetty suoraan melkein sana sanalta suomeksi. Ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa virkkeet on erotettu toisistaan pilkuilla. Myös suomennoksessa kääntäjä on käyttänyt tätä samaa menetelmää, vaikka hänellä olisikin ehkä ollut mahdollista valita toinenkin käännös-tapa, nimittäin muokkaus, minkä johdosta tämän tekstiosan suomennoksesta olisi ehkä tullut hieman joustavampaa ja täten myöskin ehkä hieman vaihtelevampaa ainakin tempon osalta. Nykymuodossaan tekstistä tulee hieman töksähtävän tuntuinen siten, että kun tekstiä lukee, niin lauseista tullee rikkonaisia.

Virkeiden pituudesta johtuen uskon, että kääntäjän on ollut hyvin helppo kääntää Mankellin alkuperäisteos suomeksi. Kysymyslauseet muodostavat tärkeän osa-alueen rikosromaneissa, joissa seurataan etsivän tai rikostutkijan työtä ja näin ollen myös sitä, miten rikos pala palalta selviää.

3.3.3 Dialogi

Vuosien saatossa kirjallisuudessa ja yleensäkin puheaktin tutkimisen yhteydessä tutkijat ovat aina, riippuen pääasiassa siitä, mistä näkökulmasta he ovat tutkineet puhetta ja eri-laisten puhetapojen välisiä eroja, joutuneet ottamaan kantaa kysymykseen, minkälaista menetelmää he ovat käyttäneet omissa tutkimuksissaan (Sajavaara, Lehtonen & Korpi-mies 1980: 27).

Pääasiassa tällöin kyseessä ovat olleet seuraavat menetelmät: kontrastiivinen tutkimus sekä teoreettinen tutkimus, koska nämä kaksi tutkimusmenetelmää pääasiassa ovat ainoat, jotka soveltuvat parhaiten puhekielen ja ilmausten vertailuun. Tutkimus-menetelmän valintaan ovat myös vaikuttaneet muun muassa itse tutkimuskohde sekä tutkimuksen tarkoitus.

Mikäli tutkijoiden tarkoituksena on ollut tutkia yksittäisiä lauseita ja tekstiosioita (Sajavaara 27: 1980), tutkijat ovat käyttäneet kontrastiivisia tutkimusmenetelmiä, jolla tarkoitetaan sitä, millä tavalla kahden kielen sisäiset merkitysjärjestelmät toimivat vuovaikutussuhteessa toisiinsa nähden sekä sitä, miten näitä järjestelmiä käytetään kie-lellisessä ja kirjallisessa kommunikaatiossa

Tutkimusaineistostani löytämiäni puheenvuoro-esimerkit ovat useimmissa tapauksissa yllämainitun esimerkin kaltaisia, toisin sanoen, lyhyitä, dialogeja, jossa esiintyvät sanat koostuvat imperatiivisista aineksista sikäli, että dialogit sisältävät kehotuksia, pyyntöjä tai huomautuksia.

Imperatiivilauseen ensisijainen tehtävä keskustelussa on toimia eräänlaisena tapana, jolla keskustelukumppanille halutaan ilmaista, että hänen on tehtävä jotain. Tutkimusaineistossani esiintyvät dialogit ovat useimmissa tapauksissa lyhyitä. Yleensä kehotuksia sisältävät lauseet, ovat seuraavan esimerkin kaltaisia:

(32) Berätta vad som har hänt, sa Wallander (Mankell 2002: 33.)

(33) Kerro mitä on tapahtunut Wallander sanoi (Mankell suo 34:2001)

Kuten esimerkistä käy ilmi, tässä tapauksessa kyse on suorasta kehotuksesta tehdä jotain. Lauseen affektiset piirteet käyvät ilmi siten että roolihahmo, komisario Wallander, haluaa tietää mitä tarkalleen ottaen on tapahtunut, ja tähän pyyntöön toinen roolihahmo, eli kuulusteltavana oleva mies vastaa pyyntöön kertomalla mitä on tapah-tunut.

Tutkiessani omaa lähdeaineistoani, olen huomannut muun muassa että Mankellin alku-peräisteoksessa esiintyvä tyyli on, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, siirtynyt myös suomenkieliseen käännökseen. Toisin sanoen kääntäjä on parhaan kykynsä mu-kaan yrittänyt siirtää alkuperäisteoksessa olleen tyylin myös käännökseen, tosin on myös syytä muistaa, että Mankellin alkuperäisteoksessa esiintyy melko runsaasti tekstiä dialogi-muodossa. Dialogeihin ja niiden kääntämiseen sekä miesten ja naisten vuoro-puheluissa piileviin eroihin, tulen palamaan myöhemmässä vaiheessa, mutta tässä yhteydessä haluan kuitenkin kiinnittää huomiota erityisesti dialogeihin, niissä esiinty-viin tyyllisiin erityispiirteisiin ja siihen miten kääntäjä on onnistunut säilyttämään nämä tyyllilliset erityispiireet suomenkielisessä käännöksessä.

Dialogit muodostavat erityisen tekstityypin, sikäli että ne koostuvat erilaisista rakenteista verrattuna muuhun niitä ympäröivään tekstiin. Tämän lisäksi dialogit koostuvat hyvin usein erittäin monimutkaisista rakenteista ja, vaikka niiden sanasto voi olla suhteellisen helposti käännettävää. Tästä huolimatta dialogien kääntäminen voi ostautua hyvinkin vaikeaksi tehtäväksi.

Sajavaaran mukaan (1980:29) kohdekielen ja alkuperäiskielien mahdolliset eroavuudet saattavat liittyä tekstin tulkittamiseen ja sen ymmärtämiseen. Nämä tulkittamis-vaikkeudet saattavat esimerkiksi johtua eri lukijoiden kulttuurisista eroista. Kääntäjän on suuremman kokonaisuuden sijasta keskityttävä ainoastaan yhteen tekijään kerrallaan, nimittäin siihen tilanteeseen jossa kieltä kulloinkin käytetään. Tästä johtuen kääntäjän on myös kiinnitettävä huomiota kulttuuriseen taustaan sillä, miten tiettyjä asioita ilmaistaan kussakin kulttuurissa.

Kontrastiivista tutkimusmenetelmää on pääsääntöisesti käytetty kirjallisuuden alalla erityisesti draamagenrenesseen kuluvaan kirjallisuuden tutkimisen yhteydessä. Nykyisin on kuitenkin käynyt ilmeiseksi se, että jokainen ihminen käyttää puhuttua kieltä eri tilanteissa erilaisiin tarkoituksiin (Sajavaara et al 1980: 29). Myös vuoropuhelujen tutkimisessa voi olla oma osansa annettavanaan, kun puhutaan käännösvertailusta, koska vuoropuheluiden kääntäminen saattaa myös osoittautua vaikeaksi ja työteliääksi tehtäväksi.

Tutkimusaineistostani löytyy melko paljon kysymyslauseita ja puheenvuoroja joiden kääntäminen mitä luultavimmin on ollut haastava tehtävä kääntäjälle. Nämä mainitsemani vuoropuhelut ovat sellaisia, jotka ruotsinkielessä alkuperäinseoksessa koostuvat kahdesta tai joissakin tapauksissa ehkä jopa useammasta lyhyemmästä tai pitemmistä lauseista, kuten seuraavat esimerkit 32 ja 33 osoittavat:

- (34) -Jag undrar hur det skall gå med en kvinnlig chef, sa han. –Varför skulle det inte gå bra? Svarade Wallander. – Oroa dig hellre för hur det skall gå med alla nedskärningar. – Det var just därför jag kom, sa Martinsson. Det går rykten om att bemanningen ska dras in i Ystad på nätter mot söndagar och måndagar (Mankell 2002: 27-28).
- (35) Mitenkähän asiat hoituvat naiskomennossa? Hän sanoi
– Miksi eivät hoituisi? – Wallander vastasi – murehtisit mieluummin leikkauksia
– Juuri niistä tulinkin puhumaan Martinsson sanoi
– Miehistä aiotaan kuulemma vähentää sunnuntaisin ja maanantain vastaisina öinä (Mankell suo 2001: 28)

Kuten esimerkeistä 34 ja 35 käy ilmi, alkuperäisteoksen kohta on esitetty suoran käännöksen avulla. Roolihahmojen vuoropuhelut esitetään eräänlaisina sisäänrakennettuina osina, jotka ovat muun tekstin ympäröimänä.

Tutkimusaineistoni koostuu muun muassa puhevuorosta jotka käydään miesten ja naisten välillä. Näiden puhevuorojen tutkimisen avulla haluan selvittää sitä, minkä kaltaisia eroja miesten ja naisten välisissä puheenvuoroissa saattaa esiintyä, ja miten nämä eroavaisuudet kyetään huomioimaan käännoästä tehtäessä ja erityisesti sitä, miten kääntäjiä huomioi ne.

Nämä mainitsemani eroavaisuudet liittyvät useimmin puheenvuorojen sisältämiin ilmauksiin, erityisesti sanaston osalta ja siihen tapaan, jota rooli-henkilö, mies tai nainen, kulloinkin käyttää, kuten seuraava esimerkki osoittaa:

(36) Polisens nya uniformsmössor ska se ut så här, sa hon, (Mankell, 2002 :29)

(37) Tällaisia ovat poliisiin uudet virkalakit, Ann-Britt sanoi (Mankell suo): 2001: 30)

Kääntäjä on käännöksessään käyttänyt Ann-Britt-nimeä, eksplisiittisesti liitteenä virka-lakki sanalle, jonka ansiosta suomenkielisen käännöksen lukijalle käy sälväksi, että kyseessä on nainen, ruotsin hon-sanaa vastaa suomennoksessa usein henkilön nimi tai sanan kvinnan tai kvinna.

Tutkimani alkuperäisteoksen ja tämän suomennoksen välillä esiintyy runsaasti toisiaan täydellisesti tai melkein täydellisesti toisiaan vastaavat suomennokset puheenvuoroihin. Olen havainnut, että kääntäjä hyvin usein on yrittänyt olla uskollinen alkuperäistekstissä esiintyvälle tekstille, jota voidaan näyttää seuraavien esimerkkien avulla:

(38) De skildes utanför Wallanders dörr. – Kom och hälsa på i sommar, sa hon. Med eller utan kvinnan från Riga. Med eller utan dotter.” (Mankell ruo 2002: 31)

(39) He erosivat Wallanderin huoneen ovella. - Tule käymään lomallasi, Ann-Britt sanoi. – Sen Riialaisen naisen kanssa tai ilman häntä” (Mankell suo 2001: 32).

Kuten yllä olevista esimerkeistä ilmenee suomennoksessa kääntäjä on turvautunut muokkaukseen ja poisjättöihin kääntäessään tätä kohtaa suomeksi. Ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa esiintynyt kohta: ”Med eller utan dotter” (Mankell 2002: 31). Kääntäjä on jättänyt tämän kohdan pois suomennoksesta, kuten yllä olevasta esi-merkistä 39 käy ilmi. Alkuperäisteoksen tekstistä poiketen kääntäjä on suomennoksessa käyttänyt henkilönimeä Ann-Britt alkuperäisteoksen ”hon”-sanan sijaan.

Toinen kohta yllä olevissa esimerkeissä jossa kääntäjä on ainoastaan pienestä muutoksia lukuun ottamatta on pysynyt uskollisena ruotsinkieliselle alkuperäistekstille on kohta, jossa alkuperäisteoksessa mainitaan myös Wallanderin tytär Linda.

(40) Med eller utan dotter (Mankell 2002:31)

Suomennoksessa tätä kohtaa ei esiinny ollenkaan tekstissä. Poisjätöt tai joissakin tapauksissa myös lisäykset, ovat eräs tapa, jonka avulla kääntäjä pystyy muokkaamaan tekstiä siten, että hän joko tekee pienen lisäyksen käännettyyn tekstiin.

Kääntäjä voi siis käyttää poisjättöä. jolloin hän valmiista käännöksestä jättää osan, virkkeen tai lauseen, joka on esiintynyt alkuperäisteoksessa kääntämättä, kuten esimerkki 40 osoittaa. Kääntäjä voi myös käyttää lisäyksiä. Seuraavassa esimerkissä kääntäjä on käyttänyt lisäyksiä:

(41) - Du är dum svarade Juan. Biljettpengarna går till den som äger bussen. Inte till den som kör den. – Vem är det? frågade Pedro. – Hur ska jag kunna veta det. Men när jag kommer till staden ska jag visa dig husen där de bor (Mankell 2002: 11)

(42) - Sinä olet tyhmä. Juan vastasi – Lipuista saatavat rahat menevät sille, joka omistaa bussin. Eivät bussin kuljettajalle.

(43) - Kuka se omistaja sitten on? Pedro kysyi: - Mistä minä tiedän? Juan vastasi. – Mutta kunhan pääsen kaupunkiin näytän sinulle talon jossa he asuvat (Mankell suo 2001 :11)

Ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa käytetään ilmaisua (Mankel 2002: 11) *Biljett-pengarna*, kun taas suomennoksessa kääntäjä on valinnut toisen tavan, nimittäin nyt hän ilmaisee asian käyttämällä ilmaisua *lipuista saatavat rahat*. Tässä tapauksessa suomen-noksessa on käytetty muokkausta, minkä ansiosta tekstistä tulee sujuvampaa verrattuna esimerkiksi ratkaisuun, jossa kääntäjä olisi käyttänyt suurempaa suomenkielistä vasti-netta ruotsin *biljettpengar*-sanalle, kuten lippurahat-sana, joka olisi ehkä kuitenkin kuulostanut liian suoralta käännökseltä ja näin ollen siis myös tekaistulta.

Tässä yhteydessä on kuitenkin myös syytä muistaa, että liian monen suoran käännöksen käyttäminen saattaa johtaa siihen, että kielestä ja sananvarastosta tulee liian toistuvaa, ja etenkin sellaisissa tapauksissa, joissa käännettävä teksti koostuu kirjallisista ilmauksista.

Tekstinmuokkaus on eräs keino johon suomentaja turvautuu melko usein Mankellin suomennoksessa, kuten käy ilmi seuraavasta esimerkistä):

(44) - Det kom ett telefonsamtal, sa Marttinson. Dom har hittat ett lik på stranden, bortanför Sandskogen (Mankell 2002: 63).

- (45) -Tuli puhelu, Marrttinson sanoi –Sandskogenin takana olevalta rannalta on löytynyt ruumis (Mankell suo 2001: 66).

Kuten näistä kahdesta esimerkistä käy ilmi, niin alkuperäisteoksessa esiintynyt dom-sana on suomennoksessa jätetty pois kokonaan. Tämänkaltaisia esimerkkejä löytyy run-saasti tutkimusaineistostani. Useimmissa tapauksissa käännöksestä on muokkauksen avulla, tullut varsin sujuvaa verrattuna siihen minkäläinen käännöksestä ehkä olisi tullut, mikäli kääntäjä olisi muokkauksen sijasta tyytynyt suoraan käännökseen.

3.4 Miesten ja naisten puheenvuorojen kääntäminen

Ingon (1991:68) mukaan niin sanottu vapaan käännöksen eräitä parhaita tunnus-merkkejä on, että se ei välttämättä aina ole käännöstä, jossa käännetään sana sanasta, vaan sen sijaan kääntäjä vapaan käännöksen avulla yrittää löytää alkuperäisteoksessa esiintyneelle kielelliselle kuvalle kohdekielen vastaavanlaisen kielellisen kuvan. Omasta tutkimusaineistoni tämänkaltaisia esimerkkejä ei löydy siinä muodossa kun, Ingo mainitsevat esimerkit: ” *It’s raining cats and dogs. Regnet står som spön i backen*” (Ingo 1991: 68). Ne esimerkit yllämainitun kaltaisista käännöksistä, jotka löytyvät tutkimusaineistostani ovat enemmänkin yksittäisiä kuvauksia, jotka romaanin henkilöt selittävät toisilleen.

Muutokset, joita kääntäjä tämän kaltaisessa tilanteessa tekee, ovat hyvin usein pieniä sanatasolla esiintyviä muutoksia, joiden ansiosta valmiista käännöksestä saa suju-vamman ja näin ollen tämä myötävaikuttaa siihen, että lukijan lukuelämys syvenee samalla kun itse lukeminen helpottuu. Koska tekstin muokkaus voi muodostaa oivallisen apuvälineen kääntäjälle, voi se myös johtaa siihen, että siihen turvaututaan liian usein ja helposti. Kysymyslauseiden osalta tätä menettelytapaa tuskin tarvitaan ollenkaan, koska kysymyslauseet ovat usein lyhyitä ja ytimekkäitä, kuten esimerkiksi seuraava esimerkki 46 osoittaa:

- (46) Hur tycker du att jag ser ut? frågade hon (Mankell 29:2002)

- (47) Miltä minä sinusta näytän? Ann-Britt kysyi (Mankell suo 2001:30).

Kuten edellä olevasta esimerkistä käy ilmi, suomennos on käännös ruotsinkielisestä alkuperäisteoksesta, jossa käännetyn kysymyslauseen ja ruotsinkielisen lauseen vastaa-vuussuhde on melkeinpä 1:1. Suomen kielessä kysymyslauseet ovat erityisen tärkeä te-kijä erityisesti sellaisissa tapauksissa, joissa esiintyy dialogeja, keskusteluja.

Vaikka suomennoksessa esiintyvät kysymyslauseet ovatkin suoria, melko muokkaa-mattomia käännöksiä, niin tästä huolimatta ne ovat kuitenkin kaikki erittäin onnis-tuneita, sikäli että suomenkielisestä käännöksestä tulee sujuvaa eikä kuullosta käänte-tyltä, kuten seuraava esimerkki osoittaa:

(48) - Vad gör en människa i en rapsåker? Det måste ju vara något som inte stämmer? (Mankell 2002: 34)

(49) - mitä ihmettä ihminen tekee rapsipellossa? Täytyy kai siinä olla joitain omituista? (Mankell suo 2001:35)

Kysymyslauseiden joukosta löytyy myös sellaisia esimerkkejä, joissa kääntäjä on turvautunut tekstinmuokkaukseen, kuten seuraavat esimerkit osoittavat:

(50) - Flickan kan inte ha varit nån vacker syn -Det var mycket värre än så (Mankell 2002:47):

(51) -Tyttö ei varmaan ollut kovin kaunis näky - Se oli todella kammottavaa (Mankell: suo 2001:49)

Täydellistä vastaavuutta ei voida ehkä koskaan saavuttaa sellaisissa tapauksissa, joissa kyseessä on kysymyslauseet ja niiden ympärille muodostettavat lauseet ja kokonaiset lauserakenteet. Ingo (1991:70-71) tähdentää sitä, että kääntäjä turvautuu useimmin teks-tin muokkaukseen, eteenkin sellaisissa tapauksissa, joissa käännettävä teksti sisältää tekstiä, jota ei ole mielekästä kääntää sanasta sanaan.

Kysymyslauseet suomen kielessä voidaan rakenteensa osalta jakaa kolmeen erilaiseen tyyppiin, nämä ovat vaihtoehtokysymykset, hakukysymykset ja viimeisinä partikkeli-kysymykset (*Iso suomen kielioppi* 2005:1589) Näitä kysymyslauseiden kolmea pää-tyyppiä voidaan edelleen jakaa interrogatiivisen rakenteensa osalta muun muassa vaihtoehtokysymysten, joko yksinkertaiseen tai disjunctiiviseen rakenteeseen. Niin kut-sutun yksinkertaisen rakenteen tunnusmerkkinä on lauseessa esiintyvä ko-kysymys-liitepartikkeli –ko. Disjunctiivisen rakenteen tunnistaa siitä, että siinä esiintyy joko liite-partikkeli –ko tai vai. Seuraavaksi annan esimerkkejä lauseista, joissa yllä mainitsemani rakenteet sisältyvät:

(52) Tuletko sinä vai menenkö minä yksin?, (*Iso suomen kieli-oppi* 2005: 1589)

(53) Tuletko sinä mukaan? (2005:1589).

Hakukysymys-esimerkkinä voidaan käyttää esimerkiksi seuraavaa lausetta:

(54) Minne sinä menet? (2005:1589)

Partikkelikysymys voi olla esimerkiksi:

(55) Tulet vai?(2005:1589).

Kuten tästä esimerkistä on nähtävissä, kysymyslauseita on monenlaisia, samoin voidaan myös todeta, että kysymyslauseiden avulla voidaan ilmaista sekä välittää hyvin monen-laista tilannetta. Aineistoni ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa esiintyvät lauseet ovat pituudeltaan vaihtelevia sekä myös rakenteeltaan sen kaltaisia että, niiden kääntäminen on ainakin osittain tältä kohdin asettanut erittäin suuria haasteita kääntäjälle.

Alkuperäisteoksessa esiintyvät miesten ja naisten väliset vuoropuhelut sisältävät hyvin paljon ns. kultupurusidonnaista sanastoa. Tästä johtuen myös niiden kääntäminen suoraan on suurilta osin mahdotonta. Miesten ja naisten välisiä puheenvuoroja sisältäviä tekstiosuuksia voi luonnehtia seuraavasti. Miesten puheenvuorot on käännetty melko suoraan, kun taas naisten puheenvuoroja on käännetty muokatussa muodossa.

Tämä johtuu ehkä ainakin osittain siitä kieliasusta, joissa naisten puheenvuorot ovat ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa, mutta ehkä myös siitä, että kääntäjän on ollut hel-pompi kääntää alkuperäisteoksessa esiintyneet naisten puheenvuorot, koska nämä yksinkertaisesti ovat olleet helpompia kääntää melko suoraan. Tosin sanoen naisten puheenvuorot on siirretty melko muuttumattomassa muodossa ruotsista suomeksi.

Kun suomen ja ruotsinkieltä vertaa toisiinsa huomataan hyvin pian myös että ruotsin kielessä pystytään ilmaisemaan asioita kirjallisessa muodossa osuvammin, toisin sanoen, helpommin ymmärrettävästi, ja ennen kaikkea lyhyemmin. Tällä seikalla on Ingon (1991:22) mukaan myös osuutta siihen, että kääntäjän jonka äidinkielenä on suomi, on helpompaa kääntää ruotsinkielistä alkuperäistekstiä suomenkieliseksi.

Mielestäni kääntäjä on Mankellin kirjan kääntämisessä onnistunut melkoisen hyvin, etenkin kääntäessään vuoropuheluja koska vuoropuhelut vaihtelevat pituudeltaan, josta seuraavassa muutama esimerkki:

- (56) Klarar han av att resa till Italien? frågade Wallander -Han talar inte om annat sa hon. Och skulle han dö när han är där så vore det sannerligen inte det värsta som kunde ske (Mankell 2002: 159)
- (57) Selvytyykö hän Italian-matkasta? Wallander kysyi
Hän ei mistä muusta puhukaan Gertrud sanoi – Ja jos hän sattuisi kuolemaan siellä ollessaan, se ei todellakaan olisi pahin vaihtoehto. (Mankell suo 166:2001)

Kuten tässä yllä olevista esimerkeistä käy ilmi, niin suomennoksessa esiintyy pieniä eroja verrattuna ruotsinkieliseen alkuperäisteokseen sana-tasolla, kuten esimerkeistä 53 ja 54 näkyy. Nämä erot johtuvat ainakin osittain kielelle ominaisesta pitkä-sanaisuudesta. Tästä pitkäsanaisuudesta johtuu muun muassa. Se, että käännettäessä ruotsinkielistä tekstiä suomeksi, kääntäjän on useimmissa tapauksissa joko, kuten yllä olevassa suomennetussa esimerkissä, muokattava käännettävää tekstiä niin, että siitä näiden

muutosten avulla tulisi lukijan kannalta helpommaksi lukea. Miesten ja naisten välisten puheenvuorojen tutkiminen ja kääntäminen on Mankellin romaanin suomenta-jalta onnistunut mielestäni hyvin.

3.5 Affektiiviset piirteet puheenvuoroissa

Koska puheenvuorojen kääntäminen yleensä on, ainakin rikosromaanina käännettäessä melko helppoa, johtuen muun muassa siitä että nämä puheenvuorot ovat lyhyitä eivätkä yleensä sisällä virkkeitä jotka rakenteeltaan olisivat monimutkaisia, tai muilla tavoin vaikeasti käännettäviä. Tämän takia itse käännöprosessi ei kestä kovinkaan kauan, mutta tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että eikö kääntäjän olisi syytä keskittyä työhönsä kunnolla.

Miesten ja naisten välisissä vuoropuheluissa saattaa myös hyvin usein esiintyä affektisia piirteitä ja ominaisuuksia sisältäviä dialogeja, josta esimerkiksi voidaan antaa seuraava kohta:

(58) Polis röt han, stå still (Mankell 2002:35)

Myös tämän kohdan suomennoksessa on selvästi nähtävissä, että lause sisältä tunteita. Tämä käy selväksi muun muassa siten että selkä ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa että suomenkielessä käänöksessä käytetään sanoja *röt* ja *karjaisi*, joiden perusteella lukija voi päätellä että tilanne jossa kirjan päähenkilö, kommissaario Kurt Wallander on, kun hän antaa etsimälleen henkilölle esimerkissä 55 esitetyn käskyn.

(59) Poliisi! hän karjaisi – Pysähdy! (Mankell suo 2001:36).

Affektisten sanojen tai ilmaisujen käytetään paljon rikosromaneissa, koska näiden ilmausten avulla voidaan romaanin lukijalle välittää tilanne-kuvauksia siitä, miten romaani ja siinä esiintyvät tilanteet syntyvät ja kehittyvät.

Affektiivisten sanojen käyttö nousee selvemmin näkyviin elokuvissa, jotka perustuvat romaaniin, mutta tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että näillä ilmauksilla olisi myös oma osansa myös kirjallisuudessa.

Useimmissa tapauksissa, joissa kääntäjää kääntää runsaasti affektiivisia sanoja, voi joskus joutua sellaiseen tilanteeseen, jossa hänen on punnittava sitä, miten hän kääntää alkuperäisteoksessa olevan kohdan. Tämänkaltainen kohta voi olla esimerkiksi sellainen, miehen ja naisen välisen keskustelu, joka sisältää, mahdollisesti hyvin montaankin affektiivista sanaa. Mankellin alkuperäisteoksesta ei löydy ollenkaan kohtia, joissa esiintyy voimasanoja, mutta pitkiä vuoropuheluja kylläkin.

Villospår-romaanissa on esimerkiksi kehotuksia, huomautuksia, tai suoranaisia kieltoja, Affektiivisten sanojen käytön osalta tekstiä löytyy myös, eli kohtia, joissa henkilö-hahmot esittävät toisilleen kehotuksia

tehdä jotain. Näissä tapauksissa teksti affektiiviset piirteet ilmenevät muun muassa siten että lukija pystyy aistimaan sen ilmapiirin ja jännittyneen tilan jossa roolihahmot ovat käydessään esimerkeissä 57 ja 58 käydyt keskustelut.

- (60) Var det någon som tittade i Salomonsons ladugård? Frågade Ann-Britt Höglund. Bensindunkarna kanske kom därifrån.
- (61) Wallander nickade -Nån får åka dit, sa han (Mankell 2002: 61)
- (62) Kävikö joku Salomonssonin navetassa? Ann-Britt Höglund kysyi – Ehkä bensakanisterit olivat sieltä peräisin.
- (63) Wallander nyökkäsi - Joku saa lähteä käymään siellä hän sanoi. (Mankell suo 64: 2001)

Affektiivisten ilmausten käyttö ja esiintyminen tutkimusaineistossani on määrältään vaihtelevaa. Enimmäkseen tutkimusaineistossani esiintyy affektisia piirteitä impera-tiivisissa lauseissa, toisin sanoen, käskyjä tai kehotuksia sisältävissä puheenvuoroissa.

Miesten ja naisten välisissä puheenvuoroissa on löytynyt enimmäkseen affektiivisiä piirteitä miesten puheenvuoroista joita ovat kysymykset ja kehotukset. Kehotukset tai käskyt sekä muut tämänkaltaiset ilmaukset ovat hyvin usein erittäin tärkeä osa-alue juuri rikosromaneissa.

Näiden edellä mainittujen ilmausten avulla lukijaa johdatetaan sivu sivulta syvemmälle ja syvemmälle romaanin tapahtumiin ja samalla niiden avulla lukijalle tarjoutuu mah-dollisuus eläytyä mukaan kirjassa esiintyviin tapahtumiin. Tämän takia affektiivisten ilmausten esiintyminen ja käyttö on hyvin yleistä, mutta samalla vaihtelevaa, koska Henning Mankell, ole käyttänyt kovinkaan runsaasti suoranaisia käskymuotoja vaan pikemminkin kehotuksia henkilöhahmojen välisissä keskusteluissa.

Affektikivisten piirteiden avulla halutaan usein viestittää sitä, että kertomuksessa tai juonessa voi esiintyä jännitteitä esimerkiksi roolihahmojen välillä. Nämä jännitteet saattavat hyvin usein olla niin kutsuttuja piileviä jännitteitä, ne, ovat siis lukijan aistittavissa, mutta ne eivät näy selvästi esimerkiksi siten että lukija lukemalla tekstiä suoraan pystyisi toteamaan sen että nämä jännitteet ovat olemassa, vaan nämä jännittynyt tila välitetään lukijalle affektiivisten ilmausten ja piirteiden avulla (Liljestrand 89: 1993). Mankellin alkuperäisteoksessa affektiiviset ilmaisu esiintyvät useimmiten osana roolihahmojen välisiä keskusteluita, kuten esimerkiksi seuraavasta esimerkistä 63 ilmenee:

- (64) Vi får vända på båten, sa Martinsson med låg röst, som om han var rädd att den döde skulle kunna höra honom. Nej svarade Wallander. Vi ska inte vända på någonting alls. Sedan reste han sig hastigt och vände sig mot Göran Lindgren (Mankell 2002 65)

- (65) Meidän täytyy kääntää vene ympäri, Martinson sanoi matalalla äänellä, aivan kuin olisi pelännyt, että kuollut kuulisi hänen sanansa.- Ei, Wallander vastasi.- Me emme käännä yhtään mitään, sitten hän nousi nopeasti ylös ja kääntyi Göran Lindgreniin päin (Mankell: suo 2001:67).

Kun yllä olevia esimerkkejä tarkastellee, niin huomataan, että sekä ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa että suomennoksessa tekstin välityksellä lukija voi nähdä kuinka roolihahmojen välisessä vuoropuhellussa tunteet nousevat pintaan, seuraamalla rooli-hahmojen välistä keskustelua jossa kiivaus usein ilmenee puheenvuoroissa huomautuksien ja käskyjen muodossa.

Affektiiviset sanat, jotka esiintyvät tutkimusaineistossani, ovat suurelta osalta sellaisia, joiden avulla Mankell haluaa välittää lukijoilleen kuvan siitä tilanteesta tai tapahtumasta, jossa hänen romaaninsa päähenkilöt ovat. Toisien sanoen Mankell käyttää affektioivia ilmaisuja keinona joiden avulla hän pystyy antamaan romaaninsa lukijoille mahdollisimman realistisen kuvan siitä, miten päähenkilöt reagoivat eri tilanteissa.

Tutkimusaineistossani esiintyvä affektiiviset ilmaisut koostuvat huudahduksista, keskustelun lomassa tapahtuvasta kysymyksistä, lausahduksista tai kommentaista jota roolihahmot esittävät toisilleen. Kysymyslauseiden yhteydessä voi esiintyä myös lauseita joissa esiintyy affektiivisia lauseita tai ehkä pikemminkin affektiivisia piirteitä. Esimerkin tämänkaltaisista vuoropuheluista, joissa kaksi roolihahmoa, tutkimus-aineistossani hyvin usein mies ja naispuolinen roolihenkilö, käyvät keskustelua hyvä kiihtyneessä mielentilassa, toisin sanoen, he riitelevät, joista alla on esitetty esimerkki:

- (66) Wallander reste sig
Ring kommissarie Forsfältt, sa han , eller hör av dig till mig i Ystad. Allt vad du kan komma på är viktigt. - Björn hade en tjej som hette Marianne, sa Hjelm. Hon bor borta vid triangeln. - Vad heter hon mer? - Eriksson tror jag - Vad arbetar hon med? - Jag vet inte - Har du hennes telefonnummer? - Jag kan ta reda på det - Gör det nu ! (Mankell 2002: 253)

Suomennoksessa kääntäjä on valinnut hieman toisenlaisen tavan kääntää tämän. Hän käyttää kirjoitusmerkkejä muokatusta ja kiertoilmauksia affektiivisten ilmausten tukena, tällä tavoin se, miten lukija kokee roolihahmojen väliset tunteet muuttuu

- (67) Soita kommissario Forsfältille hän sanoi – Tai ota yhteyttä minuun. Olen Ystadissa. Kaikki mitä saat selville on tärkeää. - Björnellä oli nainen, jonka nimi oli Marianne, Hjelm sanoi - Hän asuu Triangelnissa - Mikä hänen sukunimensä on? - Taitaa olla Eriksson - Mitä hän tekee työkseen? - En minä tiedä - Onko sinulla hänen puhelinnumeroaan - Voin ottaa sen selville - Tee se heti! (Mankell suo 2001: 263-264)

Affektiiviset sanat ja niiden merkitys korostuu usein juuri vuoropuheluissa, joissa niitä käytetään yleensä. Tämä johtuu muun muassa siitä että affektiiviset sanat kuuluvat niin sanottuihin dramaattisiin tyylilajeihin (Liljestrand: 1993: 89). Affektiiviset sanat ja dramaattiset tyylilajit yleensäkin ovat erityisesti suosittuja kirjallisuudessa ja tällöin juuri vuoropuheluissa, koska, tämä tyylilaji on lukija tai kuuntelija-keskeinen. (Liljestrand: 1993 89-90).

Sekä Mankellin romaanin alkuperäisteoksessa että teoksen suomennoksessa voidaan havaita, että Mankell on romaaninsa vuoropuheluiden yhteydessä käyttänyt affektiivisiä ilmauksia erityisesti sellaisissa kohdissa, jossa hän haluaa saada lukijan kiinnostumaan roolihahmoista ja miten he reagoivat eri tilanteissa sekä kuinka he käyttäytyvät toisiaan kohtaan.

Affektiivisten sanojen käytön runsas esiintyminen kirjallisuudessa, ja erityisesti rikos- tai jännityskirjallisuudessa johtuu myös Liljestrandin (1993: 89) mukaan siitä, että affektiiviset sanat pohjautuvat puhekieleen.

Koska affektiivisten sanojen käytön avulla halutaan välittää tunnetta tai ilmaista mielipiteitä, niin affektiivisiä sanoja esiintyy hyvin usein vuoropuhelussa, joissa lukijalle tai kuulialle halutaan välittää kuvaa, joka herättäisi hänessä kiinnostusta tai jännitystä..

Tässä myöskin affektiivisillä sanoilla ja niiden oikea-aikaisella käytöllä on oma aivan erityinen asemansa siihen, minkälaisen lukuelämyksen lukija saa, ideaalisessa tilanteessa lukija kokee että hän oivaltaa jotain uutta, Toisin sanoen hän saa ahaa-elämyksen.

Puheenvuoroissa esiintyvillä sanoilla Mankell pyrkii välittämään lukijalle kaikki ne tunteet, joita roolihahmot tuntevat sisällään. Tästä syystä Mankell käyttää affektiivisiä sanoja erityisesti dialogeissa, sillä hän onnistuu välittämään jännityksen lukijoille ilman että romaanin tapahtumakulku kuitenkaan kärsisi siitä, toisin sanoen, romaanin tapahtumat eivät koskaan tunnu yksitoikkaisilta, vaan sen sijaan romaanin tapahtumat seuraavat toisiaan ja jännitys säilyy koko ajan yhtä korkeana.

Dialogeissa esiintyessään affektiiviset sanat muodostava hyvin usein omia teksti-kokonaisuuksia. Dialogeissa esiintyvät affektiiviset sanat koostuvat enimmäkseen huudahduksista, käskyistä tai kehotuksista. Liljestrandin (1993: 90) mukaan virkkeet, jotka sisältävät affektiivisiä sanoja, päättyvät välimerkkeihin, kuten esimerkiksi huuto-merkkiin, juuri johtuen siitä että affektiivisiä sanoja käytetään yleensä käskyjen ilmaise-miseen.

Affektiivisiä sanoja voidaan kuitenkin myös käyttää esimerkiksi apuna kierto-ilmauksissa, sitten että niiden avulla, romaanin roolihenkilöt voivat välittää toisilleen epäsuoria kehotuksia, käskyjä tai

huomautuksia siitä mitä toiset romaanissa esiintyvät roolihahmot tekevät.. Tutkimusaineistossani löytyy myös kohtia, joissa mies ja nainen keskustelevat keskenään. Erityisesti tämänkaltaisissa kohdissa Mankell käyttää affektiivisiä sanoja kiertoilmauksissa.

Romaaneissa esiintyvät vuoropuhelut muodostavat niin sanottuja erityisryhmiä, sikäli, että vuoropuhelut voivat koostua, joko autenttisesta tai tekaistusta puhekielestä (Liljestrand 1993: 147,155) Vuoropuhelu, dialogi, voi ilmetä joko kertomuksen muodossa, tai jälkiselostuksena, jolloin kirjailija selittää lukijalle mitä romaanin pää-henkilöt ajattelivat tai kertoivat toisilleen romaanin aikaisemmassa vaiheessa.

Eräs toinen piirre, joka on ominainen juuri draama- teksteissä ja romaaneissa on Liljestrandin (1993: 153) mukaan tapahtumapaikan esittely, eli kirjailija selittää luki-jalle, missä ympäristössä jokin romaanissa esitetty tapahtuma, tapahtuu. Mankellin romaanissa löytyy esimerkkejä tämänkaltaisista vuoropuheluista, kuten seuraava esi-merkki osoittaa:

(68) Ute var det vindstill. Hans hus låg så ensligt så att han inte kunde se ljuset hos några grannar. Bilarna på vägen mot Kåseberga brusade på avstånd. (Mankell 2002: 25)

(69) Ulkona oli täysin työntä. Hänen talonsa oli niin yksinäisellä pakalla, ettei hän nähnyt naapuritalojen valoja. Etäältä, Kåsebergaan vievältä tieltä, kuului liikenteen huminaa. (Mankell suo 2001: 25.)

Selostamalla miltä ympäristö, jossa tietty tapahtuma, tässä tapauksessa murha, tulee tapahtumaan, lukijaa voidaan pitää jännityksessä samalla kun hän kuitenkin myös ennalta arvaa, että pian jotain romaanin etenemisen kannalta hyvin merkittävää tulee tapahtumaan. Paitsi selittelyn avulla, kirjailija voi myös tehostaa roolihenkilöiden välistä vuoropuheluita myös muilla tavoin kuin pelkästään verbaalisten ilmaisujen avulla. (Liljestrand 1993: 153).

Kääntäjän kannalta romaniin kääntäminen voi joko olla hyvin helposti käännettävissä, riippuen muun muassa siitä miten pitkiä tai monimutkaisia vuoropuheita kirjailija on antanut roolihenkilöiden käytettäväksi alkuperäisteoksessa. On olemassa kolme pää-asiallista tapaa joiden avulla kirjailija pystyy luomaan vuoropuheluita romaani rooli-hahmojen välille. Nämä kolme tapaa ovat: Suora esitys, epäsuora esitys, ja kätkeyty esitys (Liljestrand 1993: 154)

Rikosromaanissa *Väärillä jäljillä* Mannkell käyttää roolihahmojen vuoropuheluissa, epäsuoraa esitystä, kuten esimerkiksi seuraava esimerkki osoittaa:

(70) - Mannen pekade ut mot rapsåkern som låg till höger om huset - Jag upptäckte henne i morse, började han. Jag vaknar tidigt, redan klockan 5 var hon där. Först trodde jag att det var ett rådjur. Sen såg jag i kikaren att det var en kvinna. - Vad gjorde hon? frågade Wallander - Hon stod

där. - Ingenting annat. - Hon stod och stirrade -Stirrade på vad då? - Hur ska jag kunna veta det. (Mankell 2002: 33)

Suomennoksessa kääntäjä on valinnut suoran käännöksen, mikä tutkimusaineistossani on ollut kaikista yleisen menettelytapa:

- (71) - Mies osoitti kädellään talon oikealla puolella näkyvää rapsipeltoa. - Huomasin hänet tänä aamuna, hän aloitti. Minä herään aikaisin - Hän oli siellä jo viideltä. Ensin minä luulin että siellä oli peura. Sitten otin kiikarin ja näin, että siellä olikin nainen - Mitä hän teki? Wallander kysyi -hän seiso - Siinäkö kaikki. - Hän seiso ja tuijotti. - Tuijotti mitä? - Mistä minä sen tietäisin? (Mankell suo 2001: 34)

Huolimatta siitä että suorat käännökset ovat varsin yleisiä tutkimusaineistossani, niin muokkausten ja muunnettujen käännösten osuus on myös edustettuna aineistossani. Tässä yhteydessä on kuitenkin myös tärkeää muistaa että aivan täydellistä vastaavuutta ei koskaan käännöksestä voi tulla. Erinomainenkin käännös voi parhaimmassakin tapauksessa olla ainoastaan erittäin hyvin onnistunut tekstin muokkaus vieraalla kielelle (Ingo 1991: 20-21).

Vuoropuhelujen kääntämisen yhteydessä tämä täydellisen käännöksen aikaansaaminen on kuitenkin osoittautunut täysin mahdolliseksi, ainakin siltä osin kuin on kyse sanas-tosta. Henning Mankellin alkuperäisteoksessa vuoropuhelut sisältävät useimmiten hel-posti käännettävissä olevaa sanastoa ja tämän lisäksi käännettävät vuoropuhelut ovat yleensä lyhyitä, minkä johdosta niiden kääntäminen ei vaadi juuri minkäläistä tekstin uudelleenmuokkausta

- (72) Ebba hade nyligen brutit ena handen efter ett fall i sitt badrum. Han frågade henne hur hon mädde - Jag blev påmind om att jag håller på att bli gammal, svarade hon. Du blir aldrig gammal, svarade Wallander - Det var snällt sagt, men det är inte sant. (Mankell a 2002: 59)
- (73) Ebbalta oli hiljattain murtunut käsi, kun hän oli kaatunut kylpyhuoneessaan, Wallander kysyi kuinka hän voi. - Sain muistutuksen siitä, että olen tulossa vanhaksi, Ebba vastasi. - Sinä et tule koskaan vanhaksi, Wallander vastasi. - Se oli kauniisti sanottu, nainen vastasi. - Mutta ei pidä paikkaansa (Mankell suo 2001: 62)

Suomennoksessa esiintyy kuitenkin myös kohtia joissa kääntäjä on käyttänyt eksplisiittistä käännöstä, kuten seuraavasta esimerkeistä 74 ja 75 käy ilmi.

- (74) Signalerna gick fram utan att någon svarade. Sedan slog han numret till sin syster. Hon svarade nästan genast. De talade inte ofta med varandra och nästan aldrig om något annat än deras gemensamma far. Wallander hade ibland tänkt att deras kontakt alldeles skulle upphöra den dagen fadern inte levde längre. De utbytte de vanliga hövlighetsfraserna utan att de egentligen intresserade sig för svaren. - Du hade ringt, sa Wallander - Jag är bekymrad för pappa, svarade hon. - Har det hänt någonting? Är han sjuk? - Jag vet inte, när besökte du honom senast? Wallander tänkte efter. - Det är ungefär en vecka sen, svarade han och kände genast ett

hugg av dåligt samvete. - Har du verkligen inte möjlighet att besöka honom oftare? (Mankell 2002: 55)

(75) Puhelin hälytti, mutta kukaan ei vastannut. Sitten hän valitsi sisarensa numeron. Kristina vastasi melkein heti. he eivät puhuneet toistensa kanssa kovinkaan usein eivätkä juuri koskaan mistään muusta kuin isästään. Wallander oli joskus ajatellut että heidän yhteydenpitonsa lakkaisi kokonaan, sinä päivänä kun heidän isä ei enää olisi elossa. He vaihtoivat tavanomaiset kohteliaisuudet, mutta vastaukset eivät oikeastaan kinostaneet kumpaakaan. -Sinä olit soittanut, Wallander sanoi - Olen huolissani isästä, Kristiina vastasi. - Onko jotain tapahtunut? Oinko hän sairaana? - En minä tiedä. Milloin sinä kävit viimeksi häntä katsomassa? Wallander mietti - Suunnilleen viikko sitten, hän vastasi, ja tunsu heti omantunnon pistoksen.- Etkö sinä tosiaankaan pysty käymään hänen luonaan useammin?” (Mankell suo 2001: 57)

Kuten yllä olevista esimerkeistä voidaan huomata, niin kääntäjä on suomentanut tekstiosuuden suoraan, muutama sanavalintaa ja – muotoa lukuun ottamatta siten että suomennos on suora käänös alkuperäisteoksessa olleesta tekstistä. Täyttä vastaavuutta suomennoksen ja ruotsinkielisen alkuperäisteoksen välillä ei käytännössä voida koskaan saavuttaa, mutta Mankellin romaanin suomentaja on kuitenkin onnistunut käännöksessään aika hyvin saavuttamaan lähes täydellisen vastaavuuden alkuperäisteoksessa esiintyneiden kielellisten ilmausten ja vuoropuhkeiluissa esiintyneiden sananvalintojen suhteen.

4 LOPPUPÄÄTELMÄT

Kun aloitin tämän pro gradu -tutkielman kirjoittamisen, aikomuksena oli tutkia sitä, miten hyvin kääntäjä oli onnistunut säilyttämään alkuperäisteoksessa esiintyneet kielelliset ominaispiirteet ja sanavalinnat pragmatiikan ja semantiikan osalta. Kuten myös miten vuoropuheluiden kääntäminen tehdään siten, että

vieraskielisen käännöksenkin sisältämät vuoropuhelut noudattavat niin paljon kuin mahdollista alkuperäisteoksessa esiintyvien vuoropuheluiden kieliasua.

Vuoropuhelujen osalta aikomukseni oli tutkia sitä, miten hyvin kääntäjä oli onnistunut säilyttämään ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa tunnetason eli minkälaisen luku-elämyksen lukija, joka lukee valmiin käännöksen saa. Perehdyttyäni alkuperäisteokseen ja siinä käytettyihin kielellisiin ilmauksiin semantiikkaan ja pragmatiikkaan, voin todeta, että lukija joka lukee Henning Mankellin ruotsinkielisen alkuperäisteoksen, pys-tyy seuraamaan kirjan tapahtumia kohtaus kohtaukselta, samalla tavalla kuin esi-merkiksi elokuvaa.

Aikomuksenani oli myös perehtyä pragmatiikkaan ja semantiikkaan, sekä siihen miten kääntäjä oli onnistunut kiinnittämään näihin mainittuihin osa-alueiseen huomiota suo-mennoksessaan.

Kun Henning Mankellin ruotsinkielistä alkuperäisteosta ja tämän suomennosta vertaa toisiinsa ja tarkastelun kohteena toimivat pragmaattiset ja semanttiset piirteet sekä näi-den piirteiden huomioonottaminen kääntämisen yhteydessä, olen tutkimuksessani huo-mannut että kielelliset eroavaisuudet, jotka johtuvat suomen ja ruotsin kielten raken-teellisista eroista. Nämä rakenteelliset erot ovat omalta osaltaan olleet myötä-vaikuttamassa siihen että suomennoksessa kerronta on suurempaa. Tapahtumat esitetään ilman ylimääräisiä kiertoilmauksia, mikä on myös varsin yleistä käännöksissä, sillä täy-dellistä käännöstä ei kuten tunnettua itse asiassa ei edes ole olemassa.

Hypoteesinani oli myös että affektiiviset sanat myös suomennoksessa olivat säilyneet muuttumattomana, tai ainakin lähes muuttumattomina verrattuna ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa esiintyneisiin affektiivisiin sanoihin. Affektiiviset sanat liittyivät myös siihen minkälaisia eroja oli havaittavissa mies- ja naispuolisten roolihahmojen vuoropuheluihin liittyen, sekä siihen miten kääntäjä oli sanasto-tasolla kyennyt huo-mioimaan ja säilyttämään nämä erot myöskin valmiissa suomennoksessa.

Tutkiessani Henning Mankellin ruotsinkielistä alkuperäisteosta *Villospår* sekä tämän suomennosta *Väärillä jäljillä*, niin totean että, ruotsinkielisessä alkuperäisteoksessa affektiivista sanastoa sisältävät vuoropuhelut koostuvat enimmäkseen huudahduksista tai käskyistä. Nämä puheenvuorot ovat suomennoksessa muuttumattomina.

Kun huomio kiinnitetään vuoropuheluihin ja niihin eroihin, joita esiintyy mies- ja naispuolisten päähenkilöiden välisessä kielessä sekä niissä ilmaisuissa jotka romaanissa esiintyvien hahmojen käyvät toistensa kanssa voin todeta, että ne affektiiviset sanat, jotka esiintyvät tutkimusaineistossani, koostuvat käskyistä tai kehoituksista. Kiro sanoja, tai sanoja, jotka ovat suoranaisesti alatyylisiä, en ole tutkimusaineistostani löytänyt. Tämä saattaa johtua siitä että Henning Mankell ei muissakaan kirjoissaan käytä juuri ollenkaan kiro sanoja tai muunkaltaista alatyylisiä kieltä tai ilmaisuja.

Ne kohdat tutkimusaineistossani joissa esiintyy affektiivista sanastoa ovat useimmissa tapauksissa vuoropuheluista, jotka ovat hyvin lyhyitä. Tästä johtuen affektiiviset sanat esiintyvät pääsääntöisesti, pitkien tekstiosuuksien sisäisinä osina, joiden avulla lukija pystyy eläytymään kirjassa esitettyihin tapahtumiin siten että, hän voi silmiensä edessä, mielikuvituksen avulla nähdä miten roolihahmot keskustelevat, riitelevät ja lopuksi pää-sevät sovintoon aiheesta kun aiheesta. Affektiivisen sanaston voidaan siis katsoa olevan erittäin merkittävä osa-tekijä kertomuksen kannalta, ja erityisesti rikosromanin tapahtu-mien etenemisen kannalta.

Tämän pro gradu -tutkielma aikaansaattaminen on ollut minulle henkilökohtaisesti hyvin mielenkiintoista ja antoisaa aikaa. Olen myös sillä aikaa, kun olen kirjoittanut tätä tutkielmaa pystynyt luomaan itselleni paremman käsityksen siitä minkälainen työ käännöstyö itse asiassa on. Kääntäjän työ on itse asiassa hyvin paljon muutakin kuin pelkästään tekstin kääntämistä kielestä A kieleen B, kielenkääntäjän on tämän lisäksi kyettävä hallitsemaan kahden kielen lisäksi myöskin kahden, tai joissakin tapauksissa, ehkä useamman maan eri kulttuuria ja näihin liittyviä sanastoa ja erityispiirteitä ja tapoja.

Tämän lisäksi kääntäjä joutuu työssään myös kiinnittämään huomiota siihen, että alkuperäisteoksen lukija ja vieraskielisen lukijan lukuelämykset vaihtelevat toisistaan johtuen lukioiden erilaisista kulttuuri-taustoista.

Kääntäjää voidaan siis hyvällä syyllä kutsua monitaitajaksi. Kääntäjä on henkilö, joka tuntee sekä lähtö ett kohdekielen ilmaisut, sanat sekä kulttuurisanaston läpikotaisin, Tämän lisäksi hyvä kääntäjä on aina halukas oppimaan jotain uudesta kohdekielestä. Tämä on juuri se seikka, joka tekee kielenkääntäjän ammatista hyvin kiinnostavan.

LÄHTEET

Ainestolähteet

Mankell, Henning (2001). *Väärillä jäljillä* suomennos 5. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava

Mankell, Henning (2002). *Villosspår* 8. painos. Stockholm: Ordfront förlag.

Mankell, Hening (2006). Lainattu 10.6.2006: <http://www.henningmankell.se/utmarkelser/index.shtml>

Muut lähteet

Bassnet, Susan (1995). *Teoksesta toiseen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino OY.

Benveniste, Émile (1995). *Människan i språket*. Stockholm: B. Östlings bokförlag.

Bonnier-förlaget tietosanakirja *Media* osa 8. (1983). Stockholm: Bonnier-förlaget AB.

Brodda. R. Benny A (1973). *Några semantiska grundbegrepp*. Stockholm: Skriptor.

Hakulinen, Auli (1999). *Sanat on kaikki sarvipäitä*. Toim. Hakulinen, Auli, Pentti Leino & Tiina Onikki. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Ingo, Rune (2000). *Suomen kieli vieraan silmin*. Vaasa: Vaasan yliopiston käännösteorian ja ammattikielten tutkijaryhmän julkaisut No 26.

Ingo, Rune (1991). *Från källspråk till målspråk: Introduktion i översättningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Ingo, Rune (2004). *Finska som andra språk*. Lund: Studentlitteratur.

Iso Suomen Kielioppi (2005). Suomalaisen Kirjallisuuden toimituksia 950 Helsinki: Karisto OY.

Jänisniemi, Laura (2005). Yleistä tietoa kääntäjästä. Sähköpostiviesti Mikael Tastille 13.5.2006.

Kielikone OY (2005). Kielitoimiston sanakirja [CD-ROM]. Helsinki: Kielikone OY.

Lehtonen, Mikko (1996). *Merkitysten maailma: Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia*. Tampere: Vastapaino.

Liljestrand, Birger (1993). *Handbok i stilistik*. Lund: Studentlitteratur.

Lotman J & B.A Uspenski (1978). " *On the semiotic mechanism of culture*". New Literary history IX (2) s 211-232. Virginia: The University of Virginia.

Lr.se/lrwebb (2007). Artikkelin "Föräldrar bör kolla chattande på nätet". Lainattu 26.2.2007: <http://www.lr.se/lrwebb/Home.nsf/Bykey/UHAN6V4PP9B>.

Nordstedts bokförlag (2004). Lainattu 5.11.2004 <http://www.nordstedts.se/forfattare.asp>

Reuter, Mikael (1998). *Överättning och språkriktighet*. Helsinki: Svensk språktjänst Ab.

Sajavaara, Kari, Lehtonen Jaakko & Korpimies Liisa (1980). The methodology and practice of constraintive discourse analysis. Teoksessa *Papers in discourse and Constraintive discourse analysis. Reports from the Department of English. University of Jyväskylä. No 6*.

Saukkonen, Pauli (1984). *Mistä tyyli syntyy*. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Suomen kielen perussanakirja (1996) 2.osa 4. painos. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki: Edita.

Suuri Suomi-Ruotsi sanakirja (1997) osa 1. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Ylimartimo, Kirsi (2002). *Colorado Avenue-romaanin käännösvetäily tyylin, semantiikan ja pragmatiikan kannalta sekä vertailua Åsa Kainbergin pro gradu-tutkielmaan*. Julkaisematon pro gradu-tutkielma. Vaasan tiedekirjasto Tritonia.

